

Economisch - Statistische Berichten

48e JAARGANG - 27 FEBRUARI 1963 - No. 2377

11

HOTEL
RESTAURANT
„Het Witte Paard”
Groenezoom 245
Rotterdam-Zuid - Tel. 19 20 20

De N.V. Gemengd Bedrijf

**HAAGSCHE
TRAMWEG-MAATSCHAPPIJ**

vraagt voor haar afdeling Administratie & Financiering een

Adjunct-administrateur

De voorkeur gaat uit naar iemand met academische opleiding (accountancy) en niet ouder dan plm. 35 jaar. Salaris nader overeen te komen.

Bij gebleken geschiktheid goede vooruitzichten.

Eigenhandig geschreven sollicitatiebrieven onder vermelding van de letters AA links boven op de enveloppe te richten aan de Directie der H.T.M., Bezuidenhout 23a, 's-Gravenhage.

Het Hoofdbestuur van de Geldersche Maatschappij van Landbouw zoekt

een econoom

of een

landbouwkundig ingenieur

De te benoemen functionaris zal worden belast met de uitbouw van de bedrijfseconomische en sociaal-economische voorlichting.

Sollicitaties met uitvoerige inlichtingen en referentie-adressen binnen 14 dagen na het verschijnen van dit nummer te zenden aan het Secretariaat van de Geldersche Maatschappij van Landbouw, Cronjéstraat 11 te Arnhem.

Het **PRODUKTSCHAP VOOR GROENTEN EN FRUIT** 's-Gravenhage zoekt een

ADJUNCT-SECRETARIS

Deze functionaris zal speciaal worden belast met de behandeling van vraagstukken voortvloeiende uit de handelspolitiek en de Europese intergratie.

Vereisten:

- Goede kennis van de groenten- en fruitsector;
- Goede economische scholing;
- Goede kennis van moderne talen.

Geheimhouding verzekerd.

Brieven uitsluitend te richten onder letters K.K.E. aan Nijgh & van Ditmar, Reclame en Marketing N.V., Noordeinde 49, Den Haag.

R. MEES & ZONEN

Bankiers en assurantiemakelaars
ROTTERDAM

**Executele
en bewindvoering.
Beheer
en administratie
van
vermogens**

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

Uitgave van de
Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Telefoon redactie: (010) 5 29 39. Administratie: (010) 3 80 40. Giro 8408.

Privé-adres redacteur-secretaris: Drs. A. de Wit, Sleedoornlaan 17, Rotterdam-12, tel. (010) 18 36 32.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam, Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 347, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400).

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Advertenties: Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H.A.M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam, tel. (010) 6 93 00, toestel 1 of 3.

Advertentie-tarief f. 0,36 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,72 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit.
Adjunct Redacteur-Secretaris: M. Hart.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

In E.V.A. - buiten E.E.G.: tariefffecten voor Engels handels

De kernvraag in de actuele fase van de Europese dialectiek luidt: wat zijn de gevolgen van een E.E.G. zonder Engeland? Voortvarend reageerde het gerespecteerde Britse „Nationale Institute of Economic and Social Research” met een publikatie over tariefffecten ¹⁾. Het instituut onderzocht de directe gevolgen voor de Britse uit- en invoer van industrieproducten van de tariefwijzigingen, die voortvloeien uit een gecontinueerd lidmaatschap van de E.V.A. buiten de E.E.G. De berekeningen betreffen uitsluitend de veronderstelde gevolgen van de tariefwijzigingen voor de relatieve prijzen en wel op basis van de handelspatronen en de algemene tariefsituatie van het jaar 1960. Getracht werd het effect van alle tariefwijzigingen, die in de periode tot 1970 zijn gepland, op de omvang van de Britse handel in industrieproducten in 1960 te ramen.

De betekenis van dit onderzoek is beperkt. De berekening laat immers een tweetal, wellicht belangrijker, factoren buiten beschouwing: een uiteenlopende economische groei in E.E.G. en E.V.A. gedurende de overige jaren zestig, benevens de veranderingen in het concurrentievermogen, die niet resulteren uit tariefverhoudingen.

Bij de aanvang van 1963 waren in E.E.G. en E.V.A. de interne invoerrechten reeds met 50 pCt. verlaagd. Beoogd wordt op 1 juli a.s. de „gaps” tussen de nationale E.E.G.-tarieven met het gemeenschappelijk buitentarief tot 60 pCt. te dichten. Het instituut merkt op dat een relatering van deze tariefwijzigingen met de reeds hierdoor veroorzaakte veranderingen in de handelspatronen, voorspands niet mogelijk is.

Allereerst analyseerde het instituut de situatie van een gecontinueerd „monogaam huwelijk” met E.V.A. Het E.V.A.-lidmaatschap beoogt o.m. een wederzijdse afschaffing van tarieven op industrieproducten. De grootte van

het effect hiervan hangt af van drie factoren: 1. het initiële tariefniveau van de verschillende produkten in de verschillende lidstaten; 2. het initiële handelspatroon van ieder produkt; 3. de prijselasticiteit van de vraag, die arbitrair werd bepaald op — 2: een relatieve prijsverlaging van 1 pCt. resulteert in een toenemende omzet met 2 pCt..

De resultaten van de calculatie zijn weergegeven in het bovengedeelte van de tabel. Uit de posten 1 t/m 3 blijkt een evenwicht met de E.V.A.-partners. Uit de gedetailleerde tabellen in het artikel ¹⁾ blijken evenwel wel veranderende handelspatronen met meer export van werktuigen, voertuigen en textiel. Post 4 betreft het exportverlies, als „outsider”, naar de E.E.G.,

relatief vooral van motorvoertuigen naar de Beneluxlanden (tenzij de Britten achter de „E.E.G.-tariefmuur” gaan assembleren).

De gevolgen van een E.E.G.-lidmaatschap zijn in het benedengedeelte van de tabel weergegeven. De veronderstellingen (o.a. van de prijselasticiteit) zijn als in de E.V.A.-casus. Merkwaardigerwijze blijkt het nettoverlies als „insider” en als „outsider” even groot. De belangrijkste oorzaak van de netto-verliezen is het hoge Britse tariefniveau, zowel

t.o.v. de E.V.A.- als E.E.G.-groep.

De calculatie betreft alleen „manufactures” (ca. viervijfde van de Britse export). Voor de handelsbalans als geheel zouden de tariefffecten tot nog grotere verliezen leiden. Dit is niet berekend daar het lot van de tariefpreferenties, als E.E.G.-lid, t.o.v. Gemeenbest en E.V.A. onbekend is. In ieder gevolg zou de export dalen. Daarenboven zou de prijs van het levensmiddeleninvoerpakket aanzienlijk toenemen.

Het negatieve tarieffeffect als niet-E.E.G.-lid lijkt dus geringer. Overigens representeren de verliessaldi slechts 1 à 2 pCt. van de totale Britse export. Veel belangrijker voor deze export zijn factoren als de groei van wereld-economie- en handel en het Britse succes met de noodzakelijke structuurveranderingen en kostenbewaking.

M. H.

Geraamde mutaties van Britse handelsbalans tengevolge van tariefwijzigingen van „manufactures” ^{a)}

	Winst b)	Verlies b)
A. Engeland blijft in E.V.A.		
1. Toename uitvoer naar E.V.A., f.o.b.	39	—
2. Toename invoer uit E.V.A., c.i.f.	—	45
3. „Trade diversion” van invoer, c.i.f.	7	—
4. Daling uitvoer naar E.E.G., f.o.b.	—	64
5. Daling invoer door netto-daling export, c.i.f.	5	—
6. Netto-verlies	58	—
B. Engeland als E.E.G.-lid		
1. Toename uitvoer naar E.E.G., f.o.b.	82	—
2. Toename invoer uit E.E.G., c.i.f.	—	130
3. „Trade-diversion” van invoer, c.i.f.	7	—
4. Toename invoer door toename uitvoer, c.i.f.	—	16
5. Netto-verlies c)	57	—

a) w.o. chemische produkten, ijzer en staal, metaalprodukten, machines, motorvoertuigen voor wegvervoer, vliegtuigen, schepen en vaartuigen, spoormaterieel e.d., textiel, kleding (excl. bont), schoeisel en wetenschappelijke instrumenten.

b) In £ mln. c) Excl. het verlies op E.V.A.- en Gemeenbestmarkten tengevolge van verloren tariefpreferenties.

¹⁾ „EEC and EFTA: tariffs on manufactures and our trade balance” in „National Institute Economic Review” van februari 1963.

INHOUD

	Blz.		Blz.
In E.V.A.- buiten E.E.G.: tariefffecten voor Engels handels	211	Zal Italië zijn oliekoers gaan wijzigen?, door F. S. Noordhoff	218
Sociale verzekering en belastingprogressie als herverdelingsinstrumenten, door Prof. Dr. F. Hartog	212	Surinaamse kanttekeningen, door G. C. A. Mulder, B.Sc., Ps.D.	221
Op wie drukken nieuwe rijksuitgaven?, door Dr. W. Drées Jr.	214	Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman	223
Spanningen in het Oostduitse bedrijfsleven, door L. J. M. van den Berk	215	Recente publikaties	223

Sociale verzekering en belastingprogressie als herverdelingsinstrumenten

Inleiding.

In de nummers van 5 en 12 december 1962 van dit tijdschrift heb ik een beschouwing gewijd aan de herverdelingsfunctie van de sociale verzekering en de belastingprogressie, vooral met het oog op de Nederlandse verhoudingen ¹⁾. Het vooropgezette doel daarbij was, een nadere gedachtenwisseling uit te lokken. Ik heb geen twijfel laten bestaan aan mijn overtuiging dat herverdeling in de sociale verzekering moet worden afgewezen, en eveneens progressieve belasting van inspanningsinkomens, zodat ook de herverdeling die plaatsvindt via de directe belastingen sterk moet worden ingeperkt.

Hierop hebben enkele auteurs gereageerd in volgende afleveringen, zodat er nu een zodanig aantal argumenten en opinies bijeengebracht is, dat de opgeworpen problemen van alle belangrijke kanten zijn belicht ²⁾. Zelf heb ik er behoefte aan, de eigen gedachten nog wat nader te ordenen aan de hand van deze uitgelokte publikaties. Naar ik vertrouw zullen de lezers nog één keer het geduld opbrengen dat nodig is om deze discussie met belangstelling te volgen. Ik zal mij daarbij beperken tot de punten die rechtstreeks betrekking hebben op mijn eerste artikelen. Dit betekent met name dat aan de ideeën van Bakker over nog verder gaande beperking van sociale voorzieningen, geen commentaar zal worden toegevoegd. Zijn betoog spreekt op dit punt voor zichzelf. Verder lijkt het mij het beste, een rangschikking naar onderwerp te maken en niet naar auteur. Dit alleen reeds omdat er tussen Iwema en Hessel ten dele een zekere „overlapping” is in de aangevoerde argumenten.

Oude of nieuwe inzichten?

Hessel heeft er behoefte aan, herhaaldelijk te signaleren dat de door mij verdedigde visie niet nieuw is, maar reeds lang bestaat. Hij spreekt van „een terugkeer naar het oude” (blz. 76), „het oude wordt slechts in een nieuw gewaad gestoken” (blz. 76), een „drastisch terugdraaien van de klok” (blz. 77). Ik zou in dit verband willen stellen dat het volmaakt irrelevant is of een inzicht oud of nieuw is. Het gaat erom of het goed en bruikbaar is. Voor mijn part mag mijn visie oud zijn, maar waar het om gaat is dat het zin heeft, deze nadrukkelijk opnieuw aan de orde te stellen. Ik heb getracht aannemelijk te maken waarom, en ik wil dat hier voor zover nodig nog even in het kort herhalen.

Wat de sociale verzekering betreft kunnen relatief lichte risico's steeds meer aan de verzekerden zelf worden overgedragen, en dit is zeer wenselijk uit hoofde van zelf-

¹⁾ „Waarheen met onze sociale verzekering?” in „E.-S.B.” van 5 december 1962. „Waarheen met onze directe belastingen?” in „E.-S.B.” van 12 december 1962.

²⁾ Drs. R. Iwema: „De billijkheid van progressie in op arbeidsinkomens geheven belastingen” in „E.-S.B.” van 16 januari 1963. Dr. W. Hessel: „Is there something rotten in the welfare state?” in „E.-S.B.” van 23 januari 1963. C. P. A. Bakker: „Waarheen met onze sociale verzekering en directe belastingen?” in „E.-S.B.” van 6 februari 1963.

verantwoordelijkheid en om ruimte te maken voor de verzekering van relatief zware risico's waar men nog niet aan toe gekomen was. Door in de sociale verzekering herverdelingselementen te leggen zijn er echter bij de onderste inkomensgroepen „vested interests” ontstaan, waardoor wat eenmaal bestaat praktisch niet meer veranderd kan worden. Daardoor is het systeem onderhevig aan verstarring en wordt het steeds moeilijker, wenselijke uitbreidingen aan het andere einde te verwezenlijken.

Wat de belastingprogressie betreft neemt het aandeel van de inspanningsbeloning in het totale inkomen steeds meer toe en dat van de inkomens uit geprivilegieerde posities steeds meer af. Dit hangt samen met de voortgaande democratisering van onze samenleving en met name de verticale doorstroming. Progressie in de omvang zoals wij die nu kennen behoort bij een maatschappij met overwegend inkomens uit geërfd vermogen en andere beschermde posities. Deze kenmerken verliezen bij ons steeds meer aan betekenis, zeker binnen de arbeidsinkomens tot f. 25.000, waarvoor ik de meest drastische belastingherziening heb bepleit. Daarom zijn de door mij aangevoerde gezichtspunten, hetzij men ze oud of nieuw wil noemen, naar mijn mening in ieder geval actueel. En daar gaat het om.

Sociale verzekering en herverdeling.

Met het voorgaande punt heb ik eigenlijk meteen reeds geantwoord op wat Hessel zegt over het sociale der sociale verzekering. Hij constateert dat de ontwikkeling in het algemeen tegengesteld verloopt aan wat door mij bepleit wordt. Dit is dunkt mij geen argument tegen mijn standpunt. De vraag is namelijk of wij dit al of niet willen en waarom. Hierover zegt hij: „We achten dit een gunstige ontwikkeling naar de optimale gemeenschapszorg toe” (blz. 77). Aan het eind spreekt hij van „een winst aan welzijn” (blz. 79). Ik kan in deze algemene formuleringen — en andere geeft hij niet — geen enkel argument lezen ter ondersteuning van de toeneming van het herverdelings-element in de sociale verzekering, laat staan een afdoende bestrijding van de bezwaren die ik hier tegen heb aangevoerd en die in het voorgaande nog eens kort zijn weergegeven.

Interpersonele vergelijking van nut en offers.

Zowel Hessel als Iwema baseren hun pleidooi voor belastingprogressie vooral op onderscheid in nut en offer voor verschillende individuen. Daarvoor is nodig interpersonele vergelijking van nut en offers. Iwema erkent dit ook: „Een beoordeling van de billijkheid van het progressiebeginsel kan dan ook niet ontkomen aan een interpersonele nuts- en offervergelijking” (blz. 51). Hij geeft vervolgens een aantal interessante diagrammen op grond van uiteenlopende veronderstellingen over „capacity to enjoy income” en „capacity to enjoy leisure”. Daaruit volgt wanneer progressie welvaartverhogend werkt, en wanneer niet.

Ja, als we de curven van Iwema tot onze beschikking hadden zou het probleem in een handomdraai zijn opgelost. Maar interpersonele nuts- en offervergelijking is onmogelijk, of, om het precies te zeggen: de hypothesen die men daaromtrent maakt zijn niet verifieerbaar. Langs deze weg komen we dan ook niet verder.

Dit is de reden waarom ik bij mijn beschouwing geen gebruik heb gemaakt van interpersonele nuts- en offervergelijking. Men kan de afwijzing van belastingprogressie voor inspanningsinkomens baseren op de wél verifieerbare hypothese, dat voor éénzelfde subject het marginale nut van het inkomen afnemend is en de marginale „disutiliteit” van de inkomensverwerving toenemend, zodat een proportioneel tarief het meest in aanmerking komt. Omdat er geen discriminatie kan plaatsvinden tussen inkomens uit éénzelfde bron, betekent een proportioneel tarief tevens een uniform tarief. Zo kan men langs deze weg voor niet-inspanningsbeloningen de wenselijkheid van progressie bepleiten door een beroep te doen op het afnemende marginale nut van het inkomen van één subject, welke afnemend in dit geval niet gecompenseerd wordt door de toenemende marginale „disutiliteit” van de inkomensverwerving. Het is dus naar mijn mening mogelijk, de zeer aanvechtbare interpersonele nutsvergelijking te omzeilen.

De instrumenten der inkomensnivellering.

Laat ik echter even met mijn opponenten meegaan en met hen aannemen dat uit interpersonele nutsvergelijking inderdaad de wenselijkheid volgt van een inkomensnivellering die verder gaat dan op grond van de nuts- en offercurve van één subject kan worden bepleit. Is hiermee dan een argument verkregen voor herverdeling door middel van sociale verzekering en van progressieve belasting van inspanningsbeloningen? Dat hoeft helemaal niet. Men moet dan bovendien behoeft aantonen dat dit relatief efficiënte instrumenten zijn om het beoogde doel te bereiken, en dat is nu juist wat ik ontken. Van het herverdelingselement in de sociale verzekering meen ik reeds te hebben aangetoond dat het niet goed werkt. Progressieve belasting op inspanningsbeloning is niet aanbevelenswaardig, omdat naar alle waarschijnlijkheid de produktieve inspanning nadelig wordt beïnvloed (op dit punt kom ik zo meteen nog afzonderlijk terug).

Vraagt men het mij, dan zou ik de inkomensnivellering veeleer willen bereiken door een veel verdere doorvoering van de democratisering van het onderwijs en in verband daarmee een relatieve uitbreiding van het aanbod van hoger gekwalificeerde arbeid. Op deze wijze bereikt men een inkomensnivellering die niet gaat ten koste van de produktieve inspanning, doch die deze juist opvoert. Dit is meteen ook een antwoord op de motivering voor belastingprogressie die Hessel ontleent aan de ongelijke spreiding van het universitaire onderwijs over de verschillende inkomensklassen. Volgens mij is dit niet anders dan symptoombestrijding. Men moet de ongelijkheid in onderwijskansen zelf wegnemen en daarmee het kwaad in de wortel aantasten.

Progressie en inspanning.

Voor Hessel is het nog geen uitgemaakte zaak dat belastingprogressie de produktieve inspanning straft. Hij maakt daartoe een vergelijking tussen ingenieur Jansen en bankwerker Pietersen. Hiermee begeven we ons echter weer op de weg van interpersonele vergelijking van offers, en daarmee komen we nergens. Wij moeten éénzelfde subject

in oegenschouw nemen. Hoe kan iemand die zijn inkomen uit arbeidsprestaties haalt, door verdere inspanning tot een hoger inkomen geraken? Op lange termijn door scholing, en op korte termijn door intensiever te werken (bij prestatiebeloning), door op onregelmatiger tijden te werken (ploegenstelsel), door langer te werken (overuren), door zijn vrouw te laten werken, door kranten te bezorgen, door bijlessen te geven e.d. Dit alles eist extra inspanning, terwijl het marginale nut van het daarmee verworven inkomen lager is dan het gemiddelde. Het moet zeer waarschijnlijk worden geacht dat het evenwichtspunt, waar marginale inspanning en marginaal nut van het inkomen aan elkaar gelijk zijn, bij een sterk progressief belastingtarief verschuift ten nadele van de inspanning. Ik noem dit inderdaad een straf op extra inspanning, en een belastingstelsel dat hierop is gebaseerd keur ik ten sterkste af. Zo sterk dat ik geneigd ben, de grens waarboven de progressie mag beginnen, op het vrij hoge niveau van f. 25.000 per jaar te stellen. Deze grens is zodanig getrokken dat alle functies in het arbeidsproces waarin betrekkelijk onzelfstandig werk wordt verricht daarbinnen vallen. Ongetwijfeld bestrijken we op deze wijze ook een stuk niet-inspanningsbeloning, doch ik vind de kans dat bij progressie beneden deze grens inspanningen worden getroffen zo groot en acht dit een zo ernstige zaak, dat ik de ontsnapping van een stuk niet-inspanningsbeloning op de koop toe neem. Daarom houdt het trekken van deze grens nog niet in dat iemand die minder dan f. 25.000 verdient lui is, zoals Hessel het stelt (blz. 78). Dit zou alleen juist zijn als *alle* inkomens beneden f. 25.000 inspanningsbeloningen zouden zijn, omdat ieder zich dan door inspanning zou kunnen opwerken tot het maximum. Bovendien mag men ook dan nog alleen van luiheid spreken bij afwezigheid van fiscale bestraffing van inspanning. De sterke progressie maakt dat in vele gevallen extra inspanning niet de moeite waard wordt geacht. Als men dat luiheid noemt, is het juist de belastingprogressie, die de mensen lui maakt. Zo komen we dus weer uit bij een veroordeling van het bestaande belastingstelsel.

Progressie en afgewenteling.

Er is tenslotte nog een interessant punt dat door Bakker wordt aangevoerd, over de afgewenteling van directe belastingen. Hij stelt dat vooral beoefenaars van intellectuele vrije beroepen in staat zijn, in de prijzen van de diensten die zij verlenen een flink stuk directe belasting af te wentelen op hun cliënten. Het lijkt mij zeer waarschijnlijk dat dit inderdaad het geval is. Als iets dergelijks over de hele linie zou gelden zou de progressie als herverdelingsinstrument geen zin hebben, zodat we met een veel eenvoudiger belastingstelsel zouden kunnen volstaan, zulks vooral ter besparing van inspanningskosten. Wij komen dan langs andere weg toch weer tot een veroordeling van de progressie. Ik betwijfel echter of juist de *progressie* zo gemakkelijk kan worden afgewenteld. Nemen we daartoe de hiervoor genoemde mogelijkheden tot opvoering van het inkomen door extra prestaties. Afgewenteling van de progressie zou met zich brengen dat de bruto ontvangsten uit additionele prestaties progressief zouden moeten toenemen. Dit is voor het merendeel van deze gevallen niet mogelijk. Het prijsstelsel kent in hoofdzaak uniformiteit. *Gemiddelde* verschillen in belastingdruk kunnen misschien op lange termijn ten dele worden afgewenteld, doch de neiging tot inspanning wordt juist nadelig beïnvloed door de hoge *marginale* druk.

Op wie drukken nieuwe rijksuitgaven?

Ten laste van de algemene middelen.

Bij discussies over nieuwe rijksuitgaven wordt er vaak zonder meer van uitgegaan dat de last op een bepaald punt terecht komt. Bijv. wordt soms gedacht dat hulp aan onderontwikkelde gebieden gaat ten koste van onze eigen infrastructuur, of van hulp aan arme groepen in ons land. Anderen denken dat nieuwe uitgaven vooral drukken op hogere inkomens. Een voorbeeld is een recent artikel in „Hollands Maandblad”¹⁾, waarin staat:

„Mede daarom verzet men zich tegen een gedeeltelijke financiering uit de belastingen, hetgeen juist een middel is om de premielast op vooral de lagere inkomensstrekkers te verlichten. Financiering uit de belastingen betekent *i m m e r s* (spatiëring van mij, W.D.) dat een deel van de kosten der sociale verzekering wordt verhaald op de hogere inkomensstrekkers”.

Op wie zal een nieuwe uitgaaf drukken? Dat hangt af van de, in verband met de uitgaaf, genomen beslissing tot beperking van bestedingen („compensatie”, „dekking”). In het citaat wordt gesproken over „financiering uit de belastingen”. Dit kan doelen op een gelijktijdige verhoging van belasting, maar kan ook betekenen „uit de overheidsbegroting” zonder dat aan een onmiddellijke belastingmaatregel wordt gedacht.

Er zijn verschillende maatregelen in verband met een uitgaaf mogelijk, zoals:

1. niets doen;
2. compensatie buiten het overheidsbudget (bijv. afremmen van woningbouw of andere investeringen van bedrijven);
3. compensatie buiten het rijk (bijv. afremmen gemeentelijke investeringen);
4. andere rijksuitgaven achterwege laten (bijv. voor minder ontwikkelde gebieden, infrastructuur, onderwijs of hulp aan zwakke groepen in het binnenland);
5. verhoging indirecte belastingen;
6. verhoging c.q. achterwege laten van een voorgenomen verlaging van directe belastingen.

Wat is het gevolg, waar drukt de nieuwe uitgaaf? In het besproken voorstel wordt de premielast van de sociale

¹⁾ Dr. W. Hessel: „Toenemende weerstand tegen de vakbeweging” in „Hollands Maandblad” van 17 januari 1963.

(vervolg van blz. 213)

Slotopmerkingen.

Ik ben mijn opponenten dankbaar voor het feit dat zij mij gedwongen hebben tot een grondig doordenken van de verschillende problemen die aan de orde zijn gesteld. Dat de uitkomst voor mijzelf niet veranderd is moge uit het voorgaande blijken. Wie met ons heeft meegedacht zal nu wel voldoende materiaal hebben om zijn eigen standpunt te bepalen.

Groningen.

F. HARTOG.

RECTIFICATIE

Er is in mijn naschrift bij het ingezonden stuk van de heer J. de Wit in „E.-S.B.” van 30 januari 1963 nog een zelffout blijven zitten die in de drukproef was gecorrigeerd. Op blz. 108, 1e kolom, 2e regel van boven staat „schande”. Dit moet zijn „schade”.

verzekering verlaagd. Dit is een voordeel voor hoge²⁾ en lage inkomens. De consumptie zal daardoor stijgen (een deel van de sociale verzekeringen ten laste van de algemene middelen te brengen is economisch analoog aan belastingverlaging, is anti-Galbraith, vergroot in eerste instantie de particuliere bestedingsruimte).

Gevolgen van de compenserende maatregel.

De gevolgen van de daartegenover genomen maatregel zijn — uitgaande van volle bezetting van het produktieapparaat en stabiel prijspeil — al naar de gedane keuze bij:

1. Groter tekort op de overheidsbegroting. Achteruitgang van de betalingsbalans. Het buitenland levert meer goederen aan ons, kan minder van ons lenen. De nationale besparingen dalen. De groei wordt geremd. De minder goede ontwikkeling van het overheidsvermogen is een nadeel in de toekomst voor hen die dan zouden hebben geprofiteerd van de anders mogelijke overheidsactiviteit c.q. voor hen die meer belasting moeten betalen nu de rentelast hoger wordt.

2. en 3. Remmen van de groei, dus van de welvaart in de nabije toekomst.

4. De last valt op de als marginaal beschouwde uitgaaf. Stel dat voor politieke partijen in de praktijk de hulp aan onderontwikkelde gebieden, komt na binnenlandse verlangens, dan ligt de druk buiten onze grenzen.

5. De druk valt bij sommige indirecte belastingen vooral op lagere inkomens, bij andere meer op hogere, meestal ongeveer proportioneel met het inkomen³⁾. Belastingmaatregelen zullen — gezien de hoge tarieven van de inkomstenbelasting en de E.E.G. — vermoedelijk vooral in deze hoek terecht komen en dan veelal degressief drukken.

6. Ook hier hangt het van de gekozen maatregel af op wie de druk valt. Had men bijv. in 1960 de verlaging van het vrijgezellentarif uitgesteld in verband met een extra uitgaaf, dan had deze uitgaaf vooral op lagere inkomens gedrukt. De marginale belasting is niet het marginale tarief van de hoogste groepen die onder de inkomstenbelasting vallen maar de belasting die door volksvertegenwoordiging en kabinet als eerst aangewezen voor verhoging of verlaging wordt beschouwd.

Conclusie.

De last van een nieuwe uitgaaf kan drukken buiten onze grenzen, of op onze toekomst, of op ons nu. Ook in het laatste geval behoeft de druk niet progressief naar inkomen te zijn. Pleidooien voor het brengen van uitgaven ten laste van de algemene middelen ter wille van een meer rechtvaardige inkomensverdeling winnen aan inhoud als tegelijkertijd de daaraan te verbinden gevolgen worden vermeld. In elk land zal er vaak een neiging zijn om de last op de schouders van het buitenland of van de toekomst te schuiven.

's-Gravenhage.

W. DRES Jr.

²⁾ Het accent verschuift geleidelijk steeds meer naar volksverzekeringen, waarbij ook hogere inkomens premie betalen (zij het tot een bepaalde grens, dus degressief).

³⁾ C.B.S.: „Belastingdruk op gezinnen”, Statistische en Economische Onderzoekingen, 2de kwartaal 1959, blz. 66 en 70.

Spanningen in het Oostduitse bedrijfsleven

De Oostduitse regering streeft reeds jarenlang hardnekkig naar het verlagen der produktiekosten in de industrie en het verzachten van het nijpend tekort aan arbeidskrachten door het aantrekken van vrouwen. De economische taak, die Oost-Duitsland als lid van de „Raad voor wederzijds economische hulp”¹⁾ moet vervullen, stelt zeer hoge eisen aan zijn industrieel apparaat. In genoemd gremium is Oost-Duitsland na de Sowjet-Unie de belangrijkste producent en exporteur van machines en chemische produkten, zodat de industriële ontwikkeling der overige leden-landen in sterke mate wordt beïnvloed door de graad van vooruitgang, die de Oostduitse nijverheid zelf weet te behalen. Slaagt zij er niet in haar doelstellingen op het gebied van de produktie te bereiken, dan brengt zij daarmee tevens de verwezenlijking van de industriële plannen der overige landen in gevaar. Bovendien worden door de modernisering van het leger, die de laatste jaren in versneld tempo wordt doorgevoerd, steeds grotere eisen aan het produktie-apparaat gesteld, daar de militaire uitrustingsstukken met industrieprodukten moeten worden betaald.

De verplichtingen op economisch terrein jegens de leden-landen van de „Raad voor wederzijdse economische hulp” en de lasten, die een modern uitgerust leger aan het land oplegt, dwingen het Oostduitse bewind krachtdadig een politiek door te zetten, die erop gericht is meer produkten te vervaardigen voor minder geld en het percentage vrouwelijke arbeidskrachten in de industrie te versterken. Vooral in het afgelopen half jaar werd deze politiek met verdubbelde energie nagestreefd, getuige de talrijke economische conferenties, die aan de dringendste aspecten hiervan werden gewijd, getuige ook de sterke belangstelling, die heel de pers hiervoor in de laatste maanden aan de dag legt.

Ongunstige bevolkingsstructuur.

De moeilijkheden, waarvoor de overheid zich geplaatst ziet, zijn gedeeltelijk van structurele, gedeeltelijk van politieke en economische aard. Wat de structurele kant betreft, springt de ernst van de situatie meteen in het oog, wanneer men weet, dat de bevolking de laatste tien jaar is verminderd van 18.388.000 tot 17.125.000. Voor een gedeelte is het algemeen bekende feit, dat vele Oost Duitsers in het verleden naar West-Duitsland vluchtten, hier de oorzaak van, voor een ander gedeelte echter ook de sociale en economische politiek van de regering zelf, die de gezinsvorming financieel weliswaar bevordert, economisch echter weer doorkruist. Dit blijkt duidelijk uit de omstandigheid, dat slechts 721.657 van de 6.723.704 gezinnen in Oost-Duitsland uit vijf of meer gezinsleden bestaan en niet minder dan 2.052.865 gezinnen slechts twee personen tellen²⁾. Dit verklaart ook, waarom het aantal inwoners beneden de 21 sinds 1955 daalde van 31,6 pCt. tot 29,8 pCt. Bovendien leven in 131.299 gezinnen man en vrouw om beroepsredenen van elkander gescheiden.

¹⁾ Organisatie voor de economische integratie van de Europese bondgenoten der Sowjet-Unie en tevens van de Mongoolse Volksrepubliek:

²⁾ Indien niet anders vermeld, zijn de gegevens ontleend aan het „Statistisches Jahrbuch der DDR”, jaargang 1956 en 1962.

In feite is de situatie nog ernstiger dan zij op het eerste gezicht lijkt. Het percentage inwoners, dat tot werken in staat wordt geacht, nam in het afgelopen decennium namelijk voortdurend af en wel van 63,3 tot 58,5 pCt., terwijl het percentage pensioentrekkenden steeg van 13,8 tot 17,9. Dit is begrijpelijk, omdat niet minder dan 45,4 pCt. der bevolking ouder dan veertig jaar is. Deze ongunstige bevolkingsstructuur weerspiegelt zich nu al jaren in hevige spanningen op de arbeidsmarkt. Vooral het tekort aan mannelijke arbeidskrachten is uiterst nijpend. Het streven van de regering om pensioengerechtigden te bewegen te blijven doorwerken heeft hierin weinig verlichting kunnen brengen. Daarom is de overheid ertoe overgegaan haar toevlucht te nemen tot de reserves, die nog onder de vrouwelijke bevolking schuil gingen. Vrouwen gingen mannen zoveel mogelijk vervangen. Uit artikelen in de Oostduitse pers en uit brieven van lezers blijkt, dat er tegen dit streven in brede lagen van de bevolking verzet werd geboden. Vele jonge meisjes verklaren onomwonden, dat zij na hun huwelijk hun baan opgeven om beter voor man en kinderen te kunnen zorgen. Van de andere kant wordt hen in de pers voortdurend voor ogen gehouden, dat zij niet alleen verplichtingen hebben ten opzichte van man en kinderen, maar ook ten opzichte van de maatschappij, dat ook de gehuwde vrouw haar bijdrage moet leveren tot hetgeen „de opbouw van het socialisme” wordt genoemd.

Het is echter niet alleen bij propaganda gebleven. Er werden tegelijk concrete maatregelen getroffen om de vrouwelijke bevolking sterker voor de industriële produktie te mobiliseren. Zo werden gehuwde vrouwen, die weigerden hele dagen te werken, in de gelegenheid gesteld fabriekswerk voor halve dagen aan te nemen. Er bestaan in talrijke fabrieken afdelingen, waar de dagtaak door twee ploegen gehuwde vrouwen wordt verricht. Het probleem, wie in afwezigheid van de moeder voor de kinderen moest zorgen, werd gedeeltelijk ondervangen door de capaciteit der zuigelingenkribben en kinderbewaarplaatsen van 1 januari 1961 tot 30 juni 1962 te verhogen van 90.490 tot 102.855 kinderen³⁾. Staat en bedrijven financieren dergelijke inrichtingen.

Inschakeling van vrouwen.

De politiek, in sterke mate vrouwen voor de industrie aan te trekken, is inmiddels niet van succes ontbloot gebleven. Terwijl het aantal in de industrie tewerkgestelden de laatste tien jaar namelijk slechts met 6,5 pCt. van 7.309.659 tot 7.786.687 personen steeg, nam het aantal in de industrie werkzame vrouwelijke arbeidskrachten toe van 3.122.532 tot 3.561.087, d.i. een stijging van 14 pCt. Niet minder dan 46 pCt. der arbeidskrachten in de industrie zijn vrouwen en deze maken 37,9 pCt. uit van de totale vrouwelijke bevolking, die 9.402.000 zielen telt. Uit deze cijfers kan men ook afleiden, dat het toenemen van het aantal arbeidskrachten in de industrie met 6,5 pCt. uitsluitend te danken is aan het aantrekken van vrouwelijke arbeidskrachten en dat het vrijwel uitsluitend de vrouwen zijn geweest, die een achteruitgang van het aantal in de industrie tewerkgestelden hebben voorkomen. Zij hebben

³⁾ „Die Wirtschaft” van 28 november 1962, no. 46, blz. 12.

de door het vertrek van mannen opgevallen plaatsen ingenomen. Procentueel is de stroom van vrouwen naar de industriële ondernemingen het sterkst ten goede gekomen aan de energiebedrijven (stijging 29,3 pCt.), de metaalindustrie (13,9 pCt.), de grondstoffenindustrie (9,9 pCt.), de voedings- en genotmiddelenindustrie (7,3 pCt.) en de lichte industrie (1,9 pCt.). Het is dus niet zo, dat de basisindustrieën, wat eigenlijk normaal zou zijn geweest, hiervan het minst hebben geprofiteerd. Zij hebben integendeel het leeuwedeel voor hun rekening genomen. Bij het interpreteren van bovenstaande gegevens mag men niet over het hoofd zien, dat het hier alleen om vrouwen gaat, die in de industrie werkzaam zijn. Voegt men de vrouwen in alle andere sectoren hieraan toe, dan blijkt dat ca. 70 pCt. van alle vrouwen, die tot werken in staat zijn, in het economisch leven zijn ingeschakeld ³⁾.

Op een der consequenties van de regeringspolitiek om in toenemende mate vrouwen voor tewerkstelling in de industrie te mobiliseren, werd reeds in een der eerste alinea's over de ongunstige bevolkingsstructuur van Oost-Duitsland de aandacht gevestigd. Deze mobilisatie vermindert echter eveneens de bereidheid om kinderen te bezitten, terwijl zij ongetwijfeld tevens invloed uitoefent op het aantal echtscheidingen. Ondanks de groeiende, financiële steun voor kinderrijke gezinnen is het geboorte-overschot de laatste tien jaar constant gebleven, namelijk 4,6 per duizend inwoners, maar het aantal echtscheidingen per tienduizend inwoners steeg de laatste vier jaar van 13,3 tot 15,2. Nuchter gezien, leeft men nu demografisch ten koste van de toekomst; dusdoende is men druk bezig de vaars op te peuzelen, die over enkele jaren de zo broodnodige melk zou kunnen leveren.

Daar het arbeidsreservoir steeds geringer wordt, heeft de Oostduitse regering de problemen, verband houdende met de werkende vrouw, ter bestudering voorgelegd aan verschillende groepen deskundigen. In een rapport van een dezer groepen, die onder leiding stond van Prof. Dr. Neubert ⁴⁾, wordt het idee goopperd, dat de werkende vrouw haar baan van haar twintigste tot dertigste jaar opgeeft en aansluitend slechts vier tot vijf uur gaat werken. Zonder een dergelijke maatregel wordt het niet mogelijk geacht de bevolkingsstructuur te verbeteren en de gespannen verhoudingen op de arbeidsmarkt te verminderen. Neubert stelt de Oostduitse regering dus voor, momenteel offers te brengen wat betreft het inschakelen van de vrouw in het bedrijfsleven om aldus gunstiger voorwaarden in het leven te roepen voor het vergroten van de arbeidsreserve in de toekomst. Hij wil het kwaad klaarblijkelijk bij de wortel aantasten, maar de regering schijnt hierop onmogelijk te kunnen of te willen ingaan. Dit blijkt uit een artikel, dat onder de titel: „Antwoord van een werkende vrouw en moeder op het artikel van Prof. Dr. Neubert: „Vrouw, moeder en werken buitenshuis””, van de hand van Dr. Rosemarie Walther in „Die Wirtschaft” van 28 november 1962 verscheen. Walther verwijt Neubert in haar vierkoloms bijdrage „zich niet te oriënteren naar de gelijkberechtiging van de vrouw”. Daarnaast legt hij „voor het

⁴⁾ Gepubliceerd in „Die Wirtschaft” van 25 juli 1962.

verblijdende proces om alle vrouwen op alle terreinen van het maatschappelijk leven in te schakelen” te weinig begrip aan de dag. Dr. Walther roept de vrouwen daartegenover op in nog sterkere mate aan het economisch leven deel te nemen. „Elke medestrijder is ons in dit verband ten zeerste welkom. Elke gedachte, die oude vooroordelen en gewoonten bestrijdt, is nuttig”, roept zij uit.

Opvoering arbeidsproductiviteit.

Het is aan geen twijfel onderhevig, dat de overheid haar politiek om elke vrouw, die tot werken in staat is, in het bedrijfsleven in te schakelen met alle gevolgen van dien zal voortzetten. Evenzeer staat het echter vast, dat de overheid zich van de consequenties hiervan zeer wel bewust is. Zij weet, dat de toevoer van jonge arbeidskrachten de behoefte, ook in de toekomst, lang niet zal kunnen dekken. Welke uitweg wijst zij nu aan om de elk jaar hoger gestelde produktiedoelinden desondanks te bereiken? Het antwoord op deze vraag geven de talloze appels van regering, partij, vakbond en andere maatschappelijke organisaties uit de laatste maanden om „voor hetzelfde geld méér te produceren”. Met andere woorden: de arbeidsproductiviteit moet toenemen en wel in veel sterkere mate dan het loonpeil. Of, om de in het „Besluit over het volks-economisch plan voor 1963” gebezigde formulering te gebruiken: „We moeten een sterke stijging van de arbeidsproductiviteit en een belangrijke verlaging van de produktiekosten bereiken”.

Dit streven is niet nieuw. Nieuw is alleen, dat het de laatste tijd zeer nadrukkelijk wordt gepropageerd en doorgezet, waarbij gebruik wordt gemaakt van alle middelen die ter beschikking staan. Hoewel klaarblijkelijk niet in toereikende mate, werden met dit streven in het verleden reeds opmerkelijke resultaten bereikt. Zo steeg bijv. de index van de industriële bruto produktie sinds 1955 van 100 tot 221. In hetzelfde tijdvak nam de industriële bruto produktie per produktie-arbeider toe met 65 pCt., terwijl de lonen in de industrie slechts met 34,7 pCt. omhoog gingen. De in het verleden en heden bij voorkeur toegepaste methode om de arbeidsprestaties op te voeren wordt gedragen door de zgn. „socialistische wedkamp”, door de „gemeenschappen van de socialistische arbeid” en de zgn. „Neuerer”. Par. 15 van het Oostduitse wetboek van arbeidsrecht zegt van de „socialistische wedkamp”, dat zij „de meest omvattende vorm is om het initiatief van de massa's met het oog op de stijging van de arbeidsproductiviteit tot ontwikkeling te brengen”. En over de „gemeenschappen van de socialistische arbeid” kan men in par. 16 lezen, dat „deze gemeenschappen strijden voor het maximaal opvoeren van de arbeidsproductiviteit”. Dezelfde betekenis wordt aan de zgn. „Neuerer-beweging” toegekend, die het invoeren van speciale sówjetwerk-methoden ⁵⁾ propageert.

⁵⁾ Het sterkst gepopulariseerd wordt momenteel de zgn. Mitrofanow-methode, die het mogelijk maakt grotere series op te leggen. Produkten, die qua vorm veel op elkaar lijken, worden in groepen samengevat en gemeenschappelijk bewerkt. De machines behoeven daardoor niet meer zo veelvuldig opnieuw te worden ingesteld, hetgeen tijd bespaart.

(I. M.)

§ N.V. SLAVENBURG'S BANK §

Volgens de Oostduitse statistieken brengt momenteel 80 pCt. van alle productie-arbeiders dergelijke arbeidsmethoden in toepassing. Maar ook de overige „hefbomen ter vergroting van de arbeidsproductiviteit” hebben hun uitwerking niet gemist. Zo steeg het aantal arbeiders, dat in de „socialistische wedkamp” wedijvert om de titel „brigade van de socialistische arbeid”, van 982.655 in 1960 tot 1.752.059 op 30 juni 1962, terwijl op dat tijdstip 268.516 arbeiders deel uitmaakten van de „gemeenschappen van de socialistische arbeid” tegen 242.286 in 1960. En passant zij in dit verband nog vermeld, dat in de chemische industrie 93,9 pCt. van alle productie-arbeiders volgens een der bovengenoemde methoden werkt, in de mijnbouw en de spoorwegen 89,9 pCt., in de staatshandel en de industrie voor voedings- en genotmiddelen 89,6 pCt. en in de metaalnijverheid 88,7 pCt. Bij de kunstenaars en de ambtenaren bedragen deze percentages slechts 62,8 en 47,9.

Nieuwe normen.

Welke zijn nu de voornaamste taken, die de regering het bedrijfsleven in het jaar 1963 heeft gesteld om de arbeidsproductiviteit te verhogen en de produktiekosten te verlagen? Welke weg wijst zij aan om dit doel concreet te bereiken? In de richtlijnen voor het planjaar 1963 staat te lezen, dat de arbeidsproductiviteit in vergelijking met 1962 met 9,2 pCt. moet stijgen, terwijl de lonen slechts met 0,5 pCt. mogen toenemen. De middelen om dit doel te bereiken worden in genoemde richtlijnen, op economische conferenties⁶⁾ zomede in gespecialiseerde publikaties, als volgt geformuleerd:

1. De ervaringen van de beste arbeiders moeten in elk bedrijf door middel van de „socialistische wedkamp” en „het socialistische gemeenschapswerk” permanent worden gegeneraliseerd en toegepast.

2. De normen moeten voortaan worden vastgesteld op basis van de prestaties der besten.

3. De bestaande tegenstrijdigheden in het loonsysteem dienen drastisch te worden beperkt.

Genoemde drie punten vormen min of meer één geheel; in elk geval zijn zij sterk met elkander vervlochten. Praktisch gaat het in eerste instantie om het verhogen van de arbeidsnormen, zonder dat dit een dienovereenkomstige stijging van de lonen tot gevolg heeft. In welke omvang dit in beginsel dient te geschieden heeft de directeur voor arbeid van de Staatsfabriek „Jenapharm”, Ing. G. Strube, aangegeven in een verklaring⁷⁾, waarin hij zegt, dat voortaan voor een stijging van de produktie met 1 pCt. een loontoeslag wordt uitbetaald van 0,1 pCt. en dat deze verhouding van 10 : 1 overal als richtsnoer moet worden aangehouden. De lonen mogen in geen geval zo stijgen, dat de mogelijkheden van het loonfonds worden overschreden, terwijl de premies zich eveneens binnen deze perken dienen te houden. Hij adviseert daarom, een plan met zeer hoge arbeidsnormen uit te werken, zodat het moeilijker wordt de vereiste eenheden te halen. Dat verhindert dan automatisch een verhoging van het loonpeil en drukt het bedrag, dat wettelijk aan premies moet worden uitbetaald, indien de economische doelstellingen van het plan worden bereikt of overtroffen.

⁶⁾ Discussies over het planjaar 1963 door vertegenwoordigers van het bedrijfsleven in Oost-Berlijn in september 1962.

⁷⁾ Gepubliceerd in „Die Wirtschaft” van 28 november 1962.

Beleg modern - beleg in

INTER
UNIE

N.V. Internationale Beleggings Unie „Interunie”, Postbus 617, Den Haag

(I. M.)

In andere bedrijven, zoals de „Werkzeugfabrik” Berlin-Treptow, is men er reeds toe overgegaan het uitbetalen van premies niet alleen te koppelen aan de voorwaarde, dat het plan kwantitatief wordt verwezenlijkt, maar eveneens aan de conditie, dat de werktijd door de arbeiders zo effectief mogelijk wordt benut, dat het percentage voor nabewerking in aanmerking komende produkten wordt verlaagd en dat er minder uitschot wordt geproduceerd. Eveneens is men er nu algemeen toe overgegaan de normen op te trekken tot het peil van de in het verleden effectief benodigde tijd. Werd de voorgeschreven norm dus met 20 pCt. overschreden, dan wordt deze 120 pCt. de basis voor de nieuwe norm van 100 pCt. Al deze maatregelen en voorstellen zijn er duidelijk op gericht, het bereiken en overtreffen van de voorgeschreven normen te bemoeilijken, daardoor het uitbetalen van toeslagen en premies drastisch in te krimpen, hetgeen, naar men hoopt, voor de arbeiders een stimulans zal zijn harder te gaan werken, daar zij alleen op deze wijze in staat zijn hun inkomsten in de vorm van loon en premies te handhaven.

Hoe komt de vereiste normverhoging op basis van de prestaties der besten nu in feite tot stand? Als een uit vele moge hier het voorbeeld worden aangehaald van het staatsbedrijf „Nordthüringer Textilwerke” (Nortex) in Bleicherode, dat bijzonder wordt geprezen. Over dit bedrijf schrijft „Die Wirtschaft” van 7 november 1962: „De Nortex-methode leidt tot een besparing van honderden werkkrachten en miljoenen mark. De Nortex-meisjes bestudeerden de ervaringen van de weefsters in de Sowjet-Unie, gingen over tot het bedienen van 30 in plaats van 15 automaten en verhoogden hun arbeidsnormen in belangrijke mate. Terwijl de lonen min of meer gelijk bleven, steeg de arbeidsproductiviteit met 230 pCt. Vervolgens overschakelend naar het bedienen van 50 tot 60 weefautomaten door één weefster en twee spoeleninzetsters, nam de arbeidsproductiviteit opnieuw toe tot 400 pCt. Daardoor kwamen zoveel arbeidskrachten vrij, dat een derde ploeg uit hen kon worden gevormd. Door het voorbeeld van Nortex zijn grote verschillen aan de dag getreden, wat het prestatieniveau in de katoenweverijen betreft. Deze moeten door systematische vergelijkingen van de onderlinge prestaties zo vlug mogelijk uit de weg worden geruimd”.

Nu mag men door dit citaat niet tot de slotsom komen, dat de nieuwe normen worden vastgesteld overeenkomstig het peil van de arbeidsproductiviteit, dat een groep weefsters in de Nortexfabriek bereikte. Dit peil vormt een streefdoel. Maar wel wordt de eis gesteld, dat men „de achterstandtijden moet vaststellen door het bepalen van het verschil tussen de gemiddelde tijd, die de arbeiders nodig hebben, en de beste tijd”. Uitgangspunt voor de nieuwe normen wordt meteen de gemiddelde tijd plus de helft van het verschil tussen deze tijd en de beste, lees kortste tijd. Ligt de gemiddelde tijd dus bijv. bij zestig minuten en de kortste tijd bij veertig, dan wordt de nieuwe

norm voor ieder vijftig minuten. Zo snijdt het mes onmiddellijk aan twee kanten. In feite komt het voorschrift verval in het „Besluit over het volkseconomisch plan voor 1963”, dat de lonen in 1963 slechts met gemiddeld 0,5 pCt. mogen stijgen, bijna neer op een officiële loonstop bij een gelijktijdige, belangrijke verhoging van de arbeidsprestaties.

Te verwachten resultaten.

De vraag blijft, in hoeverre de regering, de bedrijfsfunctionarissen en de ambtenaren van de vakbonden erin zullen slagen de hierboven uiteengezette richtlijnen in de praktijk te volgen. Eenvoudig blijkt dit niet te zijn, want in „Die Wirtschaft” van 3 oktober en 28 november 1962 wordt erover geklaagd, dat „talrijke fabrieksdirecteuren discussies met de arbeiders over de nieuwe loonpolitiek ontwijken” en dat dit feit „getuigenis aflegt van ontoereikende politiek-ideologische activiteit onder de werkers”. Daar de topleiding van partij en regering het gehele probleem echter zo heeft gesteld, dat „de strijd voor het behoud van de vrede wordt beslist door het niveau van de arbeidsproductiviteit”, lijkt het geen twijfel, dat de werknemers uiteindelijk toch veren zullen moeten laten.

Uit het reeds genoemde „Besluit over het volksecono-

mis plan voor 1963” blijkt, dat de Oostduitse economie, het jongste krediet van de Sowjet-Unie ter waarde van 560 mln. valuta-mark ten spijt, een zeer moeilijke tijd tegemoet gaat. Het Besluit maakt namelijk gewag van grote industriële projecten, die niet tijdig gereed zijn gekomen, van belangrijke exportschulden, van onverkoopbare exportgoederen ter waarde van 145 mln. valuta-mark, van het handhaven der rantsoenering voor vlees en boter, van het beperken van het verbruik ten gunste van de investeringen, van het „aanpassen” der consumptie aan de productie⁸⁾ enz. Er bestaan dus duidelijk spanningen in het Oostduitse bedrijfsleven. Zal de toverstaf: sterk verhoogde arbeidsproductiviteit, bij machte zijn deze spanningen voor het grootste gedeelte op te heffen? Gezien de situatie op de arbeidsmarkt, gezien ook de achterstand op het gebied van de productie en de export, rekening houdende ook met de omstandigheid, dat de export de import in 1963 met 50 pCt. moet overtreffen om reeds ontvangen kredieten af te lossen resp. terug te betalen, mag men dit op zijn minst sterk in twijfel trekken.

Eindhoven.

L. J. M. VAN DEN BERK.

⁸⁾ In 1962 overtrof het verbruik de productie in waarde met ca. 1 mrd. mark.

Zal Italië zijn oliekoers gaan wijzigen?

De aankoop door Italië van grote hoeveelheden Russische olie brengt moeilijkheden teweeg voor de produktielanden in het Nabije Oosten. Russische olie die door Italiaanse raffinaderijen geschikt is gemaakt voor de verkoop, is Italiaanse olie geworden, heeft een Euromarkt-status verkregen en bevordert de Russische penetratie in andere Euromarkt-landen. De afhankelijkheid van welk land van de N.A.T.O. ook van Russische olie bedreigt de veiligheid van de westelijke wereld. „With Italy becoming increasingly bound up in Soviet oil schemes, the question is bound to arise as to its probable behavior in the event of a serious crisis in the cold war”.

Ontleend aan „Soviet oil in the cold war”, blz. 6, van de Subcommissie voor binnenlandse veiligheid van de Amerikaanse Senaat, mei 1961.

De Zes van de Euromarkt.

Zoals wij in een tweetal artikelen, resp. in „E.-S.B.” van 8 februari 1961, en van 4 april 1962, hebben kunnen uiteenzetten, vormt het probleem van een gecoördineerd energiebeleid in West-Europa al jaren een onderwerp van studie en onderzoek. Dat dit alles zo traag verloopt, behoeft in feite niet al te zeer te verwonderen. Het overschakelen van zes zelfstandige nationale economieën naar een gemeenschappelijk internationaal energiebeleid vraagt immers van de Zes niet alleen een ruime visie op de verdere ontwikkeling van de Westeuropese eenheid, doch ook... offerbereidheid. Zal bijv. Italië, dat zelf geen steenkolenmijnen bezit, gemakkelijk bewogen kunnen worden om West-Duitsland bij te springen, voor welk land het steenkolenprobleem een probleem van de eerste orde mag worden genoemd? Toch zijn merkwaardigerwijze de latere moeilijkheden met Italië niet door de kolensituatie veroorzaakt.

Over de onderhavige aangelegenheid is een artikel verschenen van de hand van de Brusselse correspondent van de „Neue Zürcher Zeitung” (in het nummer van 28 augustus 1962) met als titel: „Het probleem van een gemeenschappelijke Europese energiepolitiek”, waarin hij eraan herinnert dat er eindelijk, na jaren van voorbereiding, aan de zes regeringen een reeks voorstellen van de „inter-

executieve werkgroep energie”, optredende namens E.G.K.S., E.E.G. en Euratom, is aangeboden, welke voorstellen konden worden uitgewerkt nadat de Ministers van Economische Zaken uit de zes landen van klein-Europa het in april 1962 te Rome ten langen leste over enige grondslagen (zie voetnoot 1) eens waren geworden.

Was vroeger nog de leuze: coördinatie, zo voegt hij hieraan toe, thans is men wel overtuigd van de noodzaak van een gemeenschappelijke, institutioneel verankerde energiepolitiek; men spreekt reeds over een herziening van het E.G.K.S.-verdrag, dat alleen op kolen en staal betrekking heeft. Englands pogingen tot toetreding schijnen de besluitvaardigheid van de Zes te hebben gemobiliseerd. Heeft tot nu toe de nationale energiepolitiek gedomineerd, thans breekt de overtuiging baan dat het juist de schepping van de gemeenschappelijke markt is, die de opstelling en het voeren van een gemeenschappelijk energiebeleid noodzakelijk maakt. Daarbij zullen — hoe kan het ook anders? — fundamentele belangentegenstellingen in de zes landen moeten worden overwonnen.

De Zestien van de Raad van Europa.

Het leek ons nuttig hieraan te herinneren nu er op 3 september 1962 een rapport is uitgebracht met als titel: „European energy problems” door een speciale energiecommissie uit de raadgevende vergadering van de Raad van Europa, die 16 landen omvat, na een vooronderzoek dat twee jaar heeft geduurd en waarbij deze commissie o.a. een zeer ernstige bespreking heeft gevoerd met de onlangs verongelukte Italiaanse petroleumdictator Mattei, de man van het Italiaanse staatsoliebedrijf, de E.N.I., over diens gevaarlijke oliepolitiek. Een verslag van deze bespreking treffen wij aan op de bladzijden 17 tot en met 20 van het rapport.

In haar herfstzitting heeft de raadgevende vergadering van de Raad van Europa dit rapport ¹⁾ zonder enig debat goedgekeurd, *niet echter dan nadat Mattei een scherpe terechtwijzing in ontvangst had moeten nemen voor zijn niet goed te keuren activiteiten op oliegebied*. Vóór de stemming in de voltallige Raad verlieten de Italiaanse afgevaardigden de zaal. Wij herinneren er in dit verband aan, dat in juli 1961 de Italiaanse vertegenwoordigers in een te Brussel gehouden bijeenkomst van petroleumdeskundigen uit de zes landen van de E.E.G. een even sterk afwijzende houding hadden aangenomen tegen de op hen geëffende aandrang om zich ten aanzien van petroleumaankopen in de Sowjet-Unie aan de regels van het spel te houden. Hun confraters uit de vijf andere landen hadden bij de besprekingen betoogd, dat men zich niet zo zeer verzette tegen de invoer van Russische olie op zichzelf, maar dat men er wel ernstig bezwaar tegen had, dat de goedkope Russische olie via Italiaanse raffinaderijen en onder dekking nog wel van het E.E.G.-verdrag naar de landen van de Zes wordt geëxporteerd. Maar zoals gezegd lieten de Italiaanse gedelegeerden deze argumenten langs zich heen gaan.

De Raad van Europa nam verder een resolutie aan, gericht tegen een nog grotere Westeuropese afhankelijkheid van Russische olieleveranties. Deze resolutie is daarna doorgezonden naar de O.E.S.O. en de Europese Commissie „ter verdere bespreking en voor het nemen van geëigende maatregelen”. Ongeveer terzelfder tijd heeft de plaatsvervangende voorzitter van de Europese Commissie, Marjolin, een voor alle zes E.E.G.-landen geldend controle-schema voor olie-importen uit de Sowjet-Unie voorgesteld, dat in de plaats zal moeten komen van bilaterale overeenkomsten met Moskou zoals die tot dusverre werden afgesloten. Hij wilde beperking van deze importen tot 10 pCt. van het eigen verbruik (Italië zou tot niet minder dan 20 pCt.), doch de eerder genoemde energiencommissie stelt op blz. 21 van haar rapport vast dat verschillende Westeuropese landen 10 pCt. nog te hoog vinden. „De heer F. J. Weale, die in zijn artikel „Het rijk van Mattei” in „Die Weltwoche” van 12 oktober 1962 ²⁾ deze zeer moeilijke aangelegenheid aan een diepgaande beschouwing onderwerpt, zegt zeer nadrukkelijk, dat Mattei zijn beleid niet met steekhoudende argumenten heeft kunnen verdedigen. Men ziet in diens beleid niet alleen een bedreiging van de Arabische olie, maar ook een gevaar voor de Europese veiligheid, omdat Moskou „im Ernstfall” de oliekraan direct zou afsluiten.

In het thans volgende, door de heer Weale weergegeven, staatje komt duidelijk tot uitdrukking hoe het met de olie-importen uit het Sowjetblok is gesteld.

	1955	1959	1960	1961	In pCt. van het eigen verbruik in 1961
	< 1.000 ton				
Italië	200	3.000	5.000	6.500	16 a)
Bondsrepubliek	0	1.200	2.300	3.000	7
Zweden	700	1.400	2.000	2.400	20
Frankrijk	300	1.200	1.100	900	3
Engeland	20	100	250	100	0,25
Nederland	0	100	50	20	0,50
Noorwegen	0	350	300	300	8

a) In punt 36 van het rapport der energiencommissie wordt gesproken van een percentage van 20. De commissie uit de Amerikaanse Senaat noemt een percentage van 21,2 (blz. 16).

¹⁾ In Aanhangel VII van dit rapport worden wij uitvoerig ingelicht over de werkzaamheden van de E.G.K.S., E.E.G. en Euratom en van de latere interexecutieve werkgroep uit hun

De heer Mattei verweerde zich.

In de punten 31 t/m 38 van het rapport zijn aantekeningen opgenomen over de bespreking die de commissie in het laatst van mei 1952 heeft gehad met de heer Mattei, toen nog de zeer machtige president-directeur van de Ente Nazionale Idrocarburi. Er gaan enige inleidende beschouwingen aan vooraf, waaraan wij ontleen dat de Russen bij het afsluiten van bilaterale overeenkomsten meermalen te verstaan hebben gegeven, dat zij meer olie zouden willen verkopen onder langlopende contracten tegen prijzen, die belangrijk lager zouden zijn dan de geldende wereldmarktprijzen. Op deze verlokkelijke aanbiedingen is een aantal Westeuropese landen gretig ingegaan. Maar geen land deed het gretiger dan Italië. In dat land zijn de handelsovereenkomsten met de Sowjet-Unie de politiek van de Italiaanse staatsoliemaatschappij E.N.I. langzamerhand volledig gaan beheersen. Er werden contracten op lange termijn afgesloten tot aankoop van Russische ruwe olie die in Italië zou worden geraffineerd. De aankopen belopen nu ongeveer 20 pCt. van de in Italië zelfverbruikte olie. De Russische olie kan goedkoop worden betrokken met als gevolg dat de E.N.I. de olieprijzen op de Italiaanse markt omlaag zal kunnen brengen, waardoor de grote particuliere maatschappijen voor de keus gesteld worden: meedoen aan de prijsverlagingen of haar aandeel in leveringen aan Italiaanse afnemers verloren zien gaan.

Deze politiek heeft scherpe kritiek uitgelokt in andere Westeuropese landen op grond van de overweging, dat het om veiligheidsredenen niet gewenst is, dat welk West-europees land ook een te groot deel van zijn importen zou betrekken van het Sowjetblok. Maar klemmender nog vreesde men ernstige politieke ontwikkelingen als, ten gevolge van goedkope Italiaanse aanbiedingen, de prijsafspraken tussen de grote oliemaatschappijen en de regeringen van de produktielanden in het Nabije Oosten en in Venezuela in het gedrang zouden komen. Het is bekend dat deze prijsafspraken voor genoemde landen van het allergrootste belang zijn.

Over al deze punten heeft de energiencommissie lang en breed gesproken met wijlen de heer Mattei, wiens argumenten in het rapport objectief zijn weergegeven. Deze wees er in de eerste plaats op dat de industriële ontwikkeling van Italië ten sterkste is vertraagd door het gemis van goedkope energie en dat de industrie die er was, geconcentreerd moest worden in het noordwesten des lands, dat gunstig gelegen was voor de aanvoer van steenkolen. Toen hij, Signor Mattei, in 1953 de oliemaatschappijen vroeg om een reductie in de prijzen der in Italië verkochte olie, werd dit grofweg van de hand gewezen. Hem bleef niets anders over dan onderhandelingen met de Russen te beginnen. Goedkope energie in de vorm van „low cost” aardgas en „low cost” olie als door de E.N.I. ten verkoop konden worden aangeboden, heeft in de laatste jaren een nieuwe industriële revolutie in het leven geroepen en het aantal werklozen aanmerkelijk doen teruglopen. Verder voerde de heer Mattei aan dat de grote maatschappijen in het Nabije Oosten de winsten op een te hoog peil houden, omdat zij in andere delen van de wereld met lagere winsten

(*vervolg van noot 1*)

midden, om te komen tot een gemeenschappelijk energiebeleid. De in de conferentie van Rome genomen beslissingen zijn afgedrukt op blz. 139.

²⁾ Een tweede artikel onder de titel: „Hoe wordt Mattei's imperium gefinancierd?” verscheen een week later.

genoegen moeten nemen. Als men zich beperkte tot oliewinning in het Nabije Oosten alleen, zou men de regeringen van de in aanmerking komende landen van dit gebied hogere uitkeringen kunnen verlenen en terzelfder tijd de prijzen voor de verbruikers verlagen, zonder de mogelijkheden voor een goede financiering in gevaar te brengen.

Deze kant wilde de heer Mattei uit en daarom zoekt de E.N.I., die zelve geen producente van olie is, concessies in Egypte, Noord-Afrika en Perzië tegen zeer gunstige voorwaarden voor de produktielanden (75-25 pCt. in plaats van 50-50 pCt.). De prijzen van in Italië geraffineerde olie — zo zei hij ook nog — zijn niet lager dan die welke hij voor eigen olie zal gaan berekenen als zijn concessiegebieden op grote schaal olie zullen gaan opleveren. Met zijn oliepolitiek streeft hij ernaar de belangen van Italië te bevorderen en het is niets anders dan naijver van andere landen, die zelve niet actief zijn op dit gebied, op het feit dat Italië daarmee wel succes heeft.

De Commissie verklaart op blz. 19 van haar rapport de juistheid te erkennen van enkele dezer argumenten, maar moet er toch wel op wijzen dat de verlaging der olieprijsen als gevolg van de invoer van goedkope Russische olie niet zo groot is als wanneer Italië zou hebben besloten, de belasting op ruwe olie af te schaffen. Te grote afhankelijkheid van de invoer van Russische olie zou vooral ingeval van een wereldtekort aan olie of een stopzetting van Russische leveringen catastrofaal zijn, omdat dan de grote particuliere maatschappijen moeilijkheden zouden hebben, om plotseling als leveranciers te moeten optreden, nog daargelaten of dit zou moeten gaan ten koste van andere Westeuropese landen.

Voor al het optreden van de E.N.I. in het Nabije Oosten acht de Commissie zeer bedenkelijk wat betreft de politieke stabiliteit in dit gebied, alsmede voor de normale ontwikkeling der produktie en voor het aan de markt brengen der gewonnen olie. Het argument van Mattei dat de Russische leveringen zullen ophouden als er voldoende olie uit Italiaanse concessiegebieden in Noord-Afrika en het Nabije Oosten beschikbaar komt, acht de Commissie niet steekhoudend, want afsnijding der Russische importen zou immers betekenen, dat ook de exporten naar de Sowjet-Unie (vooral van stalen buizen) zouden moeten worden stopgezet met al de sociale gevolgen van dien. Een verwijzing naar Zweden dat ook ca. 20 pCt. van zijn oliebehoeften en niet minder dan 50 pCt. van zijn behoeften aan stookolie uit het Sowjetblok importeert, gaat niet op, omdat Italië deel van de N.A.T.O. uitmaakt en Zweden niet, maar toch kan de meerderheid der Commissie ook de Zweedse cijfers allerminst waarderen.

Het isolement van Italië.

Het oordeel der Commissie over het beleid van de heer Mattei viel niet gunstig uit, maar dat kon ook niet anders,

omdat het dwars inging tegen de belangen van de vijf andere landen van West-Europa. Dit maakte het optreden van de Italiaanse afgevaardigden in de vergadering, waarin het rapport der Commissie werd behandeld, des te bevreesdender. Dit optreden wekte zelfs de schijn dat zij de belangen der Euromarkt waartoe Italië toch behoort, niet al te hoog aanslaan.

* * *

Dan wordt de wereld opgeschrikt door het ontstellende bericht dat de grote man van de Italiaanse petroleumpolitiek, Enrico Mattei, bij een vliegcrash is omgekomen en dadelijk vernemen wij verder, dat zijn dood ontsteltenis te weeg heeft gebracht in Sowjet-Russische handelskringen. Men vreest namelijk dat de door Mattei afgesloten olieovereenkomst, die voor vier jaren geldt, niet zal worden verlengd. Maar zal Italië zijn oliekoers werkelijk gaan wijzigen? De opvolger van Enrico Mattei als president-directeur van de E.N.I., de 72-jarige Marcello Boldrini, tot de dood van Mattei diens plaatsvervanger, verklaarde op 4 november 1962, dat het zijn voornaamste bedoeling is, het werk van Mattei door te zetten in de geest van Mattei.

Wij zijn thans enige maanden verder en kunnen nu op gezag van „The Christian Science Monitor”, het te Boston verschijnende blad dat veel aandacht pleegt te besteden aan het gebeuren in de petroleumwereld (alleen over de na Mattei's dood te voeren politiek nam het artikelen op in de nummers van 9, 20 en 23 november en 18 december 1962), mededelen dat „further Soviet supplies are ruled out by opposition from the Italian Government itself”. Dit wijst er wel op dat de Russische vrees dat het lopende oliecontract te zijner tijd niet zal worden verlengd, wel eens bewaarheid zou kunnen worden.

Ook de investeringspolitiek van de E.N.I. — Mattei deed zeer ten ongenoegen van zijn regering, die zelve kapitaal moest aantrekken, meermalen een beroep op de Italiaanse kapitaalmarkt voor zijn talrijke en vaak zeer omvangrijke activiteiten — stuit thans op zeer grote moeilijkheden. Zo zeer zelfs is dit het geval dat thans al het mogelijke wordt gedaan, om de Standard Oil en Amerikaanse bankinstellingen tot medewerking te bewegen. Men heeft verder de Standard Oil ook nodig om de onderbeheer van de E.N.I. staande raffinaderijen van olie te voorzien. De door de Standard Oil in Libye gewonnen olie zou daarvoor kunnen worden aangewend.

Hoe het zij, de verhoudingen tussen de particuliere oliemaatschappijen en de E.N.I., die in Mattei's tijd meer dan slecht waren, zijn zozeer verbeterd, dat lopende eisen inzake schadeloosstellingen, welke bij de rechterlijke macht aanhangig waren gemaakt, konden worden ingetrokken. Men krijgt de indruk dat Italië een geïsoleerde positie niet begeert. Tactisch optreden van beide zijden zal geslagen wonden doen helen.

Haarlem.

F. S. NOORDHOFF.

WALTHER

snel en solide

KOLLER & VAN OS

Amsterdam - Rotterdam - 's-Gravenhage -
Breda - Utrecht - Arnhem - Leeuwarden

Surinaamse kanttekeningen

(Vierde kwartaal 1962)

De traditionele Nieuwjaarsprognoses zijn dit jaar te Paramaribo wel bijzonder somber van toon, hetgeen na de ontwikkeling van de afgelopen anderhalf jaar niet te verwonderen valt. De President van de Centrale Bank constateerde in zijn prognose voor 1963 en in een daarop aansluitende radiorede dat de liquiditeitsreserves van de overheid in het midden van het jaar uitgeput raakten, waardoor een versterkt beroep moest worden gedaan op binnen- en buitenlandse bankkrediet, hetgeen een verontwaardigende afvloeiing van deviezen ten gevolge had. Ter bescherming van de waarde van de Surinaamse gulden moesten derhalve tijdelijke monetaire maatregelen worden getroffen in afwachting van een definitieve betuiging van de oorzaak, nl. van de onevenwichtige begroting. Het herstel van het begrotingsevenwicht moet evenwel nog gebeuren en de liquiditeitspositie blijft intussen verder teruglopen. De situatie is thans dusdanig, dat zij is te vergelijken met die van Nederland direct na 1945, waarbij het noodzakelijk is geworden dat zowel de investeringen als de consumptie inkrimpen. Dit dient in de eerste plaats te geschieden op overheidsniveau en wel door het ten spoedigste in evenwicht brengen van de begroting voor de gewone dienst, met dien verstande dat het wederom mogelijk zal zijn, dat daarop een voldoende overschot zal worden gekweekt voor de financiering van het Surinaamse aandeel ($\frac{1}{3}$) in de uitvoering van het Tienjarenplan.

De Voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken laat zich in dezelfde geest uit. Hij stelt daarbij de volgende richtlijnen voor het weer gezond maken van de economische situatie:

1. onmiddellijke sanering der overheidsfinanciën, mede door het betrachten van de hoogste efficiëntie, waarbij voor het ambtenarencorps wederom als grondslagen dienen te worden aangenomen: integriteit, werklust en deskundigheid;

2. beginnen met een systematische planning op economisch gebied, waarbij directe produktiviteit dient te prevaleren boven al het andere;

3. naast 1 en 2 alles te ondernemen om het geschokte vertrouwen te herstellen.

Verder constateert hij, dat „enorme sommen zowel binnen als boven de goedgekeurde begrotingen (zijn) uitgegeven aan sociale en infrastructurele in-de-watten-pakkerij, waarmede hoogstens een deel van onze bevolking tijdelijk gebaat is geweest”.

De Waarnemend Gouverneur en de Voorzitter van de Vereniging Surinaams Bedrijfsleven gaan in hun Nieuwjaarsboodschappen niet in op de budgettaire en monetaire situatie en concentreren zich op de toekomstmogelijkheden binnen E.E.G.-verband, resp. van investering, waarbij evenwel wordt geconstateerd dat de basisindustrieën (baxiet en triplex) geen gunstig jaar hadden en dat de vooruitzichten voorshands niet bemoedigend zijn.

Ter verduidelijking van de voortdurende verslechtering van de landsfinanciën kan het beste een kort overzicht worden gegeven van de laatste zes jaren. De hieronder vermelde cijfers komen voor in de in 1961 en 1962 uitgegeven brochures van de Minister van Financiën onder de titel: „De toestand van 's lands financiën”. Voor de jaren 1958 t/m 1961 zijn de voorlopige cijfers der reali-

saties opgenomen en voor 1962 en 1963 de ramingen, alles in miljoenen Surinaamse gulden. Evenwel moet daarbij rekening worden gehouden met een belangrijke overschrijding van de uitgaven gewone dienst gedurende die beide laatste jaren.

's Lands financiën sedert 1958

Jaar	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst			Totaal
	ontv.	uitg.	saldo	ontv.	uitg.	saldo	saldo
1958	46,9	40,2	+ 6,7	15,2	22,8	- 7,6	- 0,9
1959	51,4	46,9	+ 4,5	18,7	21,7	- 3,0	+ 1,5
1960	57,2	51,9	+ 5,3	16,8	31,6	-14,8	- 9,5
1961	58,4	57,9	+ 0,5	32,3	34,1	- 1,8	- 1,3
1962	58,0	55,7	+ 2,3	18,3	28,4	-10,1	- 7,8
1963	60,7	60,1	+ 0,6	20,5	29,1	- 8,6	- 8,0
			+ 19,9			-45,9	-26,0

Bij de gewone dienst staat derhalve in zes jaar tegenover een ontvangstenstijging van 30 pCt. een uitgavenstijging van 50 pCt.; een onhoudbare ratio, welke vrijwel gelijkelijk is verdeeld over de personele en de materiële uitgaven. Tot en met 1959 was het totale saldo dusdanig, dat de landsliquiditeit kon worden gehandhaafd. Sedertdien is thans reeds ongeveer Sf. 20 mln. ingeteerd, waarbij het begrijpelijk is, dat na het verbruiken der bestaande reserves en het opnemen van enkele kortlopende kredieten de overheid welbewust in liquiditeitsmoeilijkheden kwam.

Gezien de bestaande begroting voor 1963 en de komende opeisbaarheid der kortlopende kredieten zullen deze moeilijkheden nog snel verergeren. Inmiddels werd van Nederland voor de maanden november 1962 t/m maart 1963 een liquiditeits-overbruggingskrediet van Sf. 10 mln. verkregen. Hiermede is in feite alleen bereikt, dat een acute illiquiditeit is verschoven tot ná de algemene verkiezingen in maart 1963 en dat niet de huidige doch een volgende regering zich geplaatst zal zien voor een stringente sanering. Aangaande dit overbruggingskrediet werd een kort perscommuniqué uitgegeven, waarin niets voorkomt omtrent de voorwaarden, waaronder dit krediet werd verstrekt. Daar dit evenmin geschiedde met de voorafgaande korte bankkredieten kan slechts worden gegist naar de zekerheden, welke voor de afbetalingen en hun termijnen zijn gesteld.

De in december verschenen „Financiële en monetaire statistiek van Suriname over het tweede kwartaal van 1962” (A.B.S., no. 125) geeft een duidelijk beeld van de reeds eerder geconstateerde verschijnselen (zie „E.-S.B.” 1962, blz. 775). Op 30 juni was de totale liquiditeitspositie van het land teruggelopen tot -Sf. 164.000 tegenover +Sf. 4.688.000 op dezelfde datum een jaar eerder. Omgekeerd steeg de totale geldhoeveelheid gedurende die periode van Sf. 50,9 mln. tot Sf. 53,4 mln. Gedurende het tweede halfjaar van 1962 daalde het deviezenbezit van de Centrale Bank tot vrijwel nihil. In november werd een deel van de goudvoorraad omgezet in converteerbare deviezen, waarmede de waarde van de goudvoorraad daalde van ruim Sf. 23 mln. tot ruim Sf. 18 mln.

Hoewel de hierboven geschetste moeilijkheden duidelijk hun weerklank vonden in de particuliere bedrijvigheid kan toch worden geconstateerd dat de situatie daar minder somber is. Gedurende het derde kwartaal nam de omvang

van de buitenlandse handel toe, waarbij echter wel rekening moet worden gehouden met het feit, dat de invoepiek in augustus voor een belangrijk deel kan worden toegeschreven aan een versnelde inkleding van goederen-in-entrepot ten gevolge van de overgangsbepalingen bij de nieuwe invoermaatregelen. Dat ook de uitvoer steeg heeft hiermede niets te maken en is een verheugender verschijnsel.

	1961	1962	
	(in Sf. 1.000)		
Invoer derde kwartaal	24.425	26.208	(telling maandcijfers A.B.S.)
Bauxietuitvoer derde kwartaal	14.410	14.878	
Overige uitvoer derde kwartaal	3.143	3.548	

Bij de overige uitvoer had de ondernemingslandbouw het belangrijkste aandeel in de stijging.

De scheepvaartbeweging nam eveneens toe, hetgeen vanzelfsprekend is bij de stijgende vraag naar ladingruimte. Dit geldt zowel voor de bovengenoemde in- en uitvoer als voor de doorvoerhandel met Brazilië. Gedurende de eerste negen maanden bedroeg het aantal binnengevaren schepen volgens het A.B.S., no. 124:

Vlag	Aantal schepen		B.R.T. (× 1.000)	
	1961	1962	1961	1962
Nederland	169	177	573	589
Overige E.E.G.-landen	56	84	158	258
Suriname	288	273	68	65
Pan.-Lib.-Nic.	268	249	1.452	1.433
Brazilië	68	282	4	15
Overige	200	157	315	343
Totaal	1.049	1.222	2.570	2.703

Op het gebied van de scheepvaart blijkt duidelijk, dat de economische ontwikkeling van Suriname gedurende de laatste jaren toch wel sneller gaat dan men zich midden tussen de feiten en teveel mislukkingen realiseert. Deze dagen las uw kanttekenaar juist in een bekend Nederlands opinieweekblad een artikel over de haven bij Delfzijl en het daar te vestigen aluminiumbedrijf, waarin werd betoogd, dat de bauxiet uit Suriname zou moeten worden overgeladen op Trinidad, daar de haven van Paramaribo slechts toegankelijk is voor schepen van 7 à 8.000 ton, terwijl enkele honderden meters voor zijn raam een van de achttienduizendtonners de haven binnenvoer, die sedert enkele jaren er hun vaste werk van maken, bauxiet te halen van Smalkalden, 50 km verder dan Paramaribo binnenwaarts aan de Surinamerivier gelegen. Gegevens en cijfers van slechts enkele jaren geleden zijn totaal verouderd ten gevolge van de snelle ontwikkeling. Het is derhalve van belang, dat men zich steeds van de allerjongste gegevens bedient.

In de mijnbouwsector vond, zoals uit de uitvoercijfers reeds bleek, enig herstel plaats. Voor 1963 rekent de Billiton Maatschappij op een handhaving van het huidige produktiepeil. De Suralco verwacht een achteruitgang van de bauxietverschepingen, doch is optimistisch gestemd over de verkoop van gecalceineerd erts, waarvoor 1962 reeds een topjaar was. De teruggang in de goudproductie duurde voort, waarbij een nieuw dieptepunt werd bereikt. De aardolie-exploraties, die tijdelijk waren gestaakt, zullen in 1963 worden hervat.

In de landbouwsector zijn de verwachtingen voor het lopende oogstjaar in het algemeen goed. De goede wereldrijsttoogst baart thans zorgen voor de afzet van het overschot aan bevolkingsrijst. De suikerexport naar Europa kwam weer enigszins op gang, zij het tegen lage prijzen.

De situatie voor de Liberia-koffie verbeterde aanmerkelijk, daar bij een stijgende vraag de prijs verbeterde tot Sf. 1,07 per kg fob. De oude voorraden zijn thans alle geruimd en ten gevolge van het invoerverbod van gebrande, ongebrande en oploskoffie waren er zelfs momenten van schaarste op de binnenlandse markt. Op de exportmarkt blijft de concurrentie van Brits Guyana van belang, zodat niet verwacht kan worden, dat de gouden tijden van Sf. 1,75 per kg en hoger zullen terugkeren. De ondernemingen, wier kostprijs boven de huidige marktprijs ligt, zullen derhalve dienen te rationaliseren of op den duur moeten sluiten. Verscheidene in de afgelopen jaren aangelegde tuinen komen thans in produktie. Van nieuwe aanleg is echter nog geen sprake.

De citrusondernemingen hadden met grapefruits een uitstekend jaar. Voor de sinaasappelen lag de situatie minder gunstig. Ten behoeve van de met steun van de overheid door een Amerikaanse groep opgerichte sappfabriek werd de uitvoer van sinaasappelen verboden, ten gevolge waarvan niet kon worden geprofiteerd van de gunstige prijzen in Europa. Bovendien geraakte de enige afnemer, de sappfabriek, direct na de opening reeds in financiële moeilijkheden, waardoor het snel afoogsten van de sinaasappeltuinen minder aantrekkelijk werd. Voor cacao was 1962 een topjaar. De bananencultuur op grote schaal bevindt zich nog in een ontwikkelingsstadium, waarbij veel zal afhangen van de mogelijkheden, die de verdere uitvoering der ontwikkelingsplannen kunnen bieden.

Bij deze ontwikkelingsplannen speelt thans naast het Tienjarenplan het Europese Ontwikkelingsfonds een grote rol. De kansen voor een tijdelijke overbrugging van de niet-aanwezige Surinaamse bijdrage in het Tienjarenplan uit E.E.G.-fondsen lijken momenteel reëel. Daarnaast is de autorisatie van een eerste E.E.G.-project, de sanering van de Centrale Markt te Paramaribo, spoedig te verwachten. De financieringsoverbrugging van het Tienjarenplan zal ongetwijfeld een zeer tijdelijk karakter hebben. De integrale heroriëntering van de planning, waartoe o.m. Prof. Dr. J. Tinbergen in januari 1963 te Paramaribo zal vertoeven, zal derhalve alleen zin hebben, wanneer de Gewone Landsbegroting voor 1963 totaal wordt gewijzigd in meer evenwichtige zin. Moch dit niet het geval zijn dan dient rekening te worden gehouden met een spoedig vastlopen van de financiering, en daarmee van de gehele ontwikkelingsplanning.

De „Statistiek Inkomstenbelasting van Lichamen 1960”, welke onder no. 126 in december bij het A.B.S. verscheen, geeft enkele interessante cijfers met betrekking tot de particuliere investeringen. Onder meer, in verkorte vorm (verbeterd cijfer, in Sf. 1.000):

Bedrag der activa	Aantal lichamen	Voorraden	Vast kapitaal	Liq. mid. + vorder.	Totaal activa
Tot 100	34	509	656	407	1.572
100 tot 1.000	67	5.015	7.222	8.652	20.889
1.000 en meer	19	15.182	93.900	43.629	152.711
Totaal	120	20.706	101.778	52.688	175.172

Deze 120 lichamen blijken dus 30 pCt. van hun activa, ofwel ruim Sf. 52 mln., direct of indirect te gebruiken voor kredietverlening, hetgeen naar algemene maatstaven zeer hoog kan worden genoemd. Gezamenlijk maakten deze lichamen in 1960 een winst van Sf. 42 mln. In het licht van deze cijfers kan het thans gehanteerde instrument der kredietbeperking vele mutaties tot gevolg hebben.

Tegen het jaareinde vonden twee gebeurtenissen plaats, die de stemming nadelig beïnvloedden. Een smokkelcomplot van ongekend grote omvang werd opgerold, waarbij een groot aantal ambtenaren en handelaren werd gearresteerd en twee catastrofale bedrijfsbranden eisten zeven doden. Mede doordat hierbij een belangrijk deel van het voorradige vuurwerk werd vernietigd was Oudejaarsnacht aanmerkelijk rustiger dan in voorafgaande jaren.

Paramaribo, januari 1963.

G. C. A. MULDER, B.Sc., Ps. D.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

De kredietverlening der representatieve handelsbanken aan de binnenlandse private sector is in december vorig jaar toch nog aanmerkelijk gestegen, nl. met f. 167 mln., waardoor de enigszins onverwachte vrij sterke daling in november, die zeker van invloed is geweest op het besluit van De Nederlandsche Bank om de kredietcontrole op te schorten, is te niet gedaan. Dat hier seizoenfactoren aan het werk zijn geweest, is zeker, doch het is zeer wel mogelijk, dat toch ook een grotere kredietvraag met conjuncturele oorzaken de kredietverlening omhoog heeft gestuwd. In geheel 1962 is de kredietverlening aan het bedrijfsleven met f. 461 mln. omhoog gegaan, hetgeen vergeleken met 1961, toen de stijging f. 682 mln. heeft belopen, een belangrijke vertraging in de expansie betekent.

De geldmarkt is in de afgelopen weken ruim geweest. De inmiddels stijgende bankpapiercirculatie heeft reeds een verkrappend effect, doch de storting op de Staatslening 1963 op 7 maart a.s. zal de markt toch sterker gaan beïnvloeden. Dit te meer, omdat De Nederlandsche Bank er niet toe is overgegaan voor de kasreserveperiode, die 22 februari is begonnen, het kasreservepercentage te verlagen. De markt is dus op zichzelf aangewezen.

Kapitaalmarkt.

Het toewijzingspercentage op de Staatslening is op 1,79 pCt. vastgesteld. Alhoewel de voorwaarden dezer lening enigszins boven de markt lagen, kan men hieruit alleen de wel bijzonder zware overtekening niet verklaren. Men zal de psychologen te hulp moeten roepen het sneeuwbal-effect, dat zich hier heeft voorgedaan, duidelijk te maken.

Na lange tijd van afwezigheid zijn de gemeenten weer ter kapitaalmarkt verschenen. Eindhoven geniet de primuur met een 30-jarige lening van f. 10 mln. en een uitgiftekoers van 99 pCt. tegen de rentegamma-rente van $4\frac{1}{4}$ pCt., op de voet gevolgd door Amsterdam, met een lening van f. 20 mln., die voor 25 jaar wordt gevraagd. De belegger, die prijs stelt op keuzemogelijkheid, zal deze gang van zaken toejuichen. Voor zover hij de lagere overheid leningen wenste te verstrekken, was hij immers geruime tijd op de leningen van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten aangewezen.

Een tweede punt is het optreden van de Coöperatieve Centrale Boerenleenbank als emittente, hetgeen erop duidt, dat de landbouwkredietinstellingen zich niet aan de allerwege tot uiting komende parallelisatietendence kunnen of willen onttrekken. Het kwam wel voor, dat de Centrale onderhandse leningen met obligatieclausule in een obligatielening omzette en deze lening ter beurze liet introduceren, doch een emissiebedrijf ten behoeve van niet-agrariërs, is toch een nieuwe ontwikkeling.

Januari is altijd een gunstige spaarmaand. Dat blijkt opnieuw uit het spaaroverschot der lokale spaarbanken, dat in de eerste maand van 1963 f. 50,4 mln. heeft bedragen. Dit lag nog hoger dan in de vroegere januari-maanden. Het spaarbedrijf der boerenleenbanken bereikte eveneens met f. 74 mln. spaaroverschot een nieuw hoogtepunt. Aan spaarzin ontbreekt het ons volk niet.

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	28 dec. 1962	H. & L. 1963	15 febr. 1963	22 febr. 1963
Algemeen	345	366 — 346	365	359
Intern. concerns	464	497 — 469	492	481
Industrie	319	342 — 321	342	336
Scheepvaart	134	152 — 135	148	152
Banken	257	261 — 246	255	246
Handel enz.	150	155 — 149	154	154

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen.

Kon. Petroleum	f. 157	f. 165,60	f. 164,90
Philips G.B.	f. 139	f. 154,70	f. 151,40
Unilever	f. 138,40	f. 144,80	f. 141,90
A.K.U.	401 $\frac{1}{2}$	457 $\frac{1}{2}$	441
Hoogovens, n.r.c.	558	543	524
Kon. Zout-Ketjen, n.r.c.	723	780	763
Zwanenberg-Organon	909 $\frac{3}{4}$	880	850
Van Gelder Zn	244	268	255
Amsterdamsche Bank	350	375	366
Robeco	f. 208	f. 216	f. 215

New York.

Dow Jones Industrials	652	686	682
-----------------------------	-----	-----	-----

Rentestand.

Langl. staatsobl. a)	4,24	4,25	4,24
Aand.: internationalen a)	3,20	.	3,01
lokalen a)	3,86	.	3,73
Disconto driemaands schatkist- papier	2	1 $\frac{1}{2}$ $\frac{3}{4}$	1 $\frac{1}{4}$

a) Bron: Veertiendaags Beursoverzicht Amsterdamsche Bank.

C. D. JONGMAN.

RECENTE PUBLIKATIES

Dr. P. Thoenes: *De elite in de verzorgingsstaat. Sociologische proeve van een terugkeer naar Domineesland.*
H. E. Stenfert Kroese N.V., Leiden 1962, 268 blz., f. 16,50.

In het eerste deel van deze uitgave in de serie „Publicaties van het Sociologisch Instituut der Rijksuniversiteit te Leiden” wordt getracht een theoretisch apparaat te ontwerpen. De maatschappelijke elite wordt gedefinieerd als een deelgroep, die de rol opeist de geboden — die de structuur, functies of ontwikkeling van de grotere samenleving (of een sector ervan) bepalen — te kennen, te verwezenlijken, of te handhaven.

De speciale aspecten die worden behandeld zijn:

1. Het verband tussen het optreden of ontwerpen van een elite (concept) en het bestaan van een maatschappelijke situatie waarin een onvolkomen relatie wordt verondersteld tussen het behorende en het zijnde.

2. De speciale pretentie van de elite, dat zij de uit de geboden voortvloeiende orde beter kan kennen, verwezenlijken of handhaven, dan andere groepen. Op welke gronden baseert een elite haar superioriteit en waarom vindt zij het nodig zich zelf als exclusief te stellen?

3. De aanzet voor een typologie van elites (hierbij wordt veel aandacht geschonken aan de gedachten van Pareto, Mannheim en Geiger). Zijn elites uitverkoren als bringers van superieure kennis (de profetenrol), zijn zij rechtvaardigers der bestaande situatie of zijn zij de herauten der betere toekomst (de voltrekkers van het gegeven plan)?

In het tweede deel wordt vnl. één bepaalde politieke elite — die in de Verzorgingsstaat — nader geanalyseerd. Deze staat wordt gedefinieerd als een maatschappijvorm, die gekenmerkt wordt door een op democratische leest geschoeid systeem van overheidszorg, dat zich — bij handhaving van een kapitalistisch produktiesysteem — garant stelt voor het collectieve sociale welzijn van haar onderdanen.

Achtereenvolgens worden behandeld: Het karakter van de verzorgingsstaat - De spanning tussen zijn en behoren (het lot van de erfstukken der liberale periode; nieuwe spanningen) - vervreemding - terugtrekkende (ondernemers en ingenieurs) en opkomende elites (functionarissenelite) - de apparatuur der wetenschappelijke elite (o.a. een uitvoerige beschouwing van Prof. Hartogs „Democratie en economische planning) - Naar een „politieke” sociologie.

E. Potthoff, O. Blume en H. Duvernell: „Zwischenbilanz der Mitbestimmung”. I. C. B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen 1962, 371 blz., DM 24.

Op de vaderlandse ranglijst van actuele maatschappelijke vraagstukken behoort die van de medezeggenschap sinds enige tijd tot de „kopgroep”. Mede in deze samenhang lijkt het nuttig kennis te nemen van de buitenlandse ontwikkeling ter zake. Met name in West-Duitsland werden reeds belangwekkende ervaringen opgedaan.

Het onderhavige boek verscheen naar aanleiding van het tiende jaar na het van kracht worden van de wettelijke regeling van de medezeggenschap in de sectoren van de mijnbouw en van de ijzer- en staalindustrie. Van de drie bijdragen neemt die van Dr. Blume, directeur van het „Kölner Institut für Selbsthilfe und Sozialforschung” een centrale plaats in. Met behulp van schriftelijk in te vullen formulieren en kwalitatieve interviews van personen die als representanten de medezeggenschap uitoefenen, tracht hij antwoord te geven op de vraag: „Wie arbeiten die verschiedenen Organe der Mitbestimmung zusammen; wie vollzieht sich vor allem die Zusammenarbeit der Arbeitnehmervertreter, und welchen Wirkungsgrad hat die Mitbestimmung in der Montanindustrie erreicht?” De andere auteurs behandelen o.a. historische en juridische facetten.

Dr. Th. C. M. J. van de Klundert: Groei en inkomensverdeling. H. E. Stenfert Kroese N.V., Leiden 1962, 144 blz., f. 16,50.

Uit de inhoud: Enkele macro-economische verdelings-theorieën (o.m. van Ricardo, Kaldor, Meade) - Het begrip technische vooruitgang (o.m. van Hicks en Harrod) - De betekenis van de technische vooruitgang voor de beloningsstructuur - Macro-economische groeitheorie (een synthese) - Differentiatie naar produkten - De bedrijfstaksgewijze loondifferentiatie - De regionale loondifferentiatie.

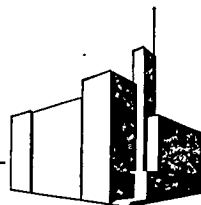
Uit het voorwoord van wijlen Prof. Dr. L. M. Koyck: „De auteur geeft blijk de stand van de wetenschap, daarbij inbegrepen zeer recente bijdragen, te kennen en kritisch te kunnen beoordelen. Bovendien worden op vele plaatsen eigen, originele bijdragen naar voren gebracht. De beschouwingen over de bedrijfstaksgewijze en de regionale loondifferentiatie bevatten de meest eigen bijdragen van Dr. Van de Klundert en zijn van groot belang voor de actuele economische politiek in ons land. Hoewel de theorie geen exacte vorm geeft voor de loonpolitiek is het analyseren van de implicaties van een bepaalde loonpolitiek

van grote betekenis. De auteur doet dit met betrekking tot de loonpolitieke norm zoals die in 1961 in ons land werd gehanteerd en concludeert dat een consequente toepassing van deze norm op de duur tot een oneconomische allocatie der produktiefactoren zal leiden”.

Dr. C. Steffen: Onderzoek naar psychologische facetten -van goed en slecht autorijden alsmede de invloed van alcohol daarop. Staatsdrukkerij- en uitgeverijbedrijf, 's-Gravenhage 1962, 244 blz.

Deze uitgave van de serie „Publikaties van de Rijks Psychologische Dienst” is het resultaat van samenwerking van deze dienst met de Prof. A. E. J. Modderman-Stichting van de Rijksuniversiteit te Leiden. In het oriënterende deel komen aan de orde: „Analyse van de verkeerssituatie (o.a. de facetten van machtsymbool en sociale prestige)”, „Persoonlijkheidsfacetten van de autobestuurder”, „Het verkeersongeval”, „Goed en slecht autorijden”.

Het tweede deel „Empirisch onderzoek” omvat: „Onderzoek naar de persoonlijkheidsstructuur van goede en slechte automobilisten” en „De invloed van alcohol op het gedragspatroon”.

De Directie van de
GOUDSE LEVENSVZERKERING MAATSCHAPPIJ N.V.
GOUDA

zal gaarne in contact komen met gegadigden
voor de functie van

Adjunct-Directeur

Deze functionaris zal in hoofdzaak
worden belast met de
leiding van de buitendienst.

Aan een energieke representatieve
persoonlijkheid, bij voorkeur van
academisch niveau, die beschikt over
grondige kennis van, en ruime
ervaring in het levensverzekeringbedrijf,
en die in staat is de buitendienst
te leiden en te instrueren, wordt een
zelfstandige positie geboden,
waarin initiatief en organisatievermogen
in ruime mate ontplooid kunnen
worden. De honorering van deze
positie is in overeenstemming met de
belangrijkheid ervan.

Aan hen, die voor deze functie belangstelling hebben, wordt verzocht zich voor nadere inlichtingen schriftelijk of telefonisch in verbinding te stellen met de directie, tel. (0 1820) 76 66, toestel 95. De vereiste vertrouwelijkheid zal in acht worden genomen.

Een moderne middelgrote industriële onderneming - dochteronderneming van een in de E.E.G. gevestigd wereldconcern - in het Zuiden des lands heeft ons gemachtigd strikt vertrouwelijk contact op te nemen met een

econoom of jurist

die over zodanige beherende en leidinggevende kwaliteiten beschikt, dat hij in staat is de niet-technische en niet-zuiver-commerciële belangen van een bedrijf met circa duizend man personeel in de functie van

algemeen directeur

te behartigen.

Voor deze positie kunnen uiteraard slechts personen in aanmerking komen, die na hun academische opleiding ruime ervaring hebben opgedaan in een organisatorische en leidinggevende functie in het bedrijfsleven.

Goede beheersing der moderne talen en een representatief optreden zijn noodzakelijk. Onze gedachten gaan uit naar een R.K. academicus van omstreeks 45 jaar, die in staat is door zijn stuwkracht, besluitvaardigheid en wijsheid, de groei, die in de komende jaren voor het bedrijf is gepland, te realiseren.

Zij, die voor deze functie in aanmerking komen, zullen in een vertrouwelijk onderhoud nadere gegevens kunnen verkrijgen.

Bij schriftelijke sollicitaties dient een proeve van handschrift - niet met ballpoint - te worden ingesloten.

Zij, die voor deze vacature belangstelling hebben, kunnen onder no. 884 schriftelijk bij het Amsterdams Psychotechnisch Laboratorium, Verdijkstraat 6, Amsterdam-Z. solliciteren, of eerst voor het verkrijgen van inlichtingen telefonisch contact opnemen met Dr. Ph. M. van der Heijden op 5 maart 1963 tussen 10 en 3 uur, tel.: 020-798148 en 735197.

***Maak gebruik van
de rubriek***

VACATURES

voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies. Het aantal reacties, dat deze annonces ten gevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend; begrijpelijk: omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert!

For UNSF Marketing Institute in Columbia

The Food and Agriculture Organisation seeks:

- **Marketing Specialist** — Head Teaching Department.
- **Marketing Specialist** — Head, Research Technical Services and Information Department.
- **Agricultural Economist** (Marketing).
- **Business Management and Sales Methods Specialist**.
- **Marketing Specialist** (Group and large-scale retail marketing).

Appointment for 3 or 4 years. Candidates would teach in Spanish (interpretation available for first year). Emoluments from US \$ 8.500 with tax privileges, allowances travel with dependents, to duty station, home leave, children's education grant, etc.

Candidates qualified are requested to submit full curriculum vitae to Recruitment Section, FAO, Via delle Terme di Caracalla, Rome, Italy, quoting UNSF/86/COL/EA.

Telkens en telkens blijkt ons weer,
hoezeer de nog steeds snel groeiende
lezerskring van onze uitgave

deze wegwijzer, speciaal voor de particuliere belegger, wat inhoud, actualiteit en objectiviteit betreft waardeert.

Dit heeft vele redenen: het bevat wekelijks:

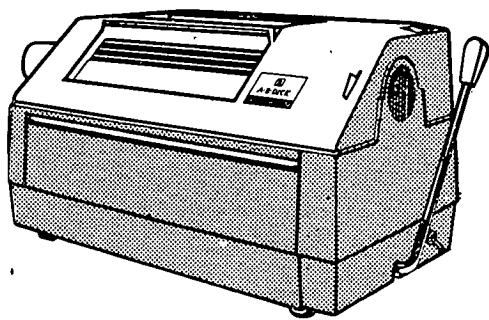
- 1e Interessante (hoofd)artikelen, die steeds actuele onderwerpen deskundig behandelen.
- 2e Een uitvoerig en levendig, bijna dynamisch geschreven beursoverzicht, de stemming goed weergevend.
- 3e Door een ieder te hanteren fondsanalyses, volgens een eigen praktisch systeem, enig voor Nederland.
- 4e Een chronique scandaleuse, fair en onderhoudend geschreven en uiter-aard zonder sensatie.
- 5e Een leerzame vragenrubriek, adviezen voor velen inhoudend.
- 6e Gegevens omtrent vele fondsen (ook van incurante) telkens wanneer hieromtrent iets te melden valt.

Wij zenden u op uw verzoek gaarne gratis een 2-tal proefnummers ter kennismaking.

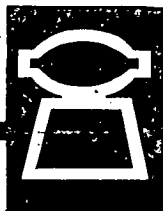
Adm. Bel-Bel, Postbus 42, Schiedam.

Leeft met Uw tijd mee! Leest „E.-S.B.”!

op het moderne kantoor ook een moderne machine

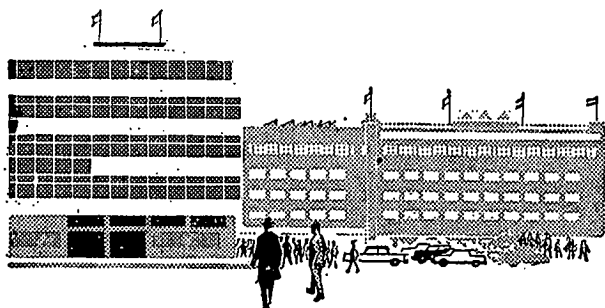
Snel een copie op de Focoop M120. Copie voor die en copie voor die? Dat betekent fotocopie. En fotocopieën maakt u op de Focoop M120. Al wat geschreven, gedrukt en geschetst staat: feilloos op de Focoop M 120. Lichtecht, alle kleuren rechtsgeldig en houdbaar. Vraagt uitvoerige inlichtingen.

A·B·DICK HOLLAND N.V.

OUDENOORD 111/117 - UTRECHT TEL. 030-22441, POSTBUS 184

VOORJAARSBEURS UTRECHT 11-19 MAART 1963

VREDENBURG

Gebruiksgoederen

Huishoudelijke artikelen - glas, kristal, aardewerk, porselein - luxe hout- en metaalwaren, kunstnijverheid - goud, zilver, bijouterieën - uurwerken - rokersbenodigdheden - koffers en lederwaren - baby- en kleuterartikelen - speelgoed en sportartikelen - parfumerieën, cosmetika, toiletartikelen - toegiftartikelen, souvenirs, feestartikelen - winkelinrichting, etalage- en reclameartikelen - tuin- en terrasmeubilair - voorlichting en vakliteratuur.

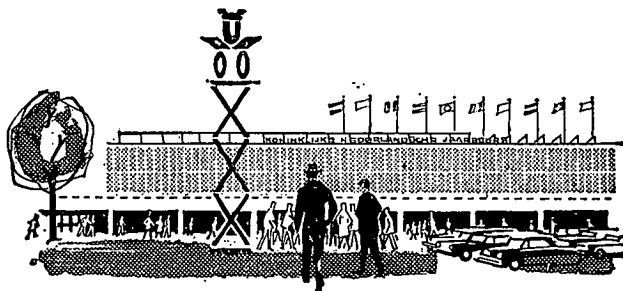
CROESELAAN

Gebruiksgoederen

Huishoudelijke artikelen - elektrische huishoudelijke apparaten, verwarmings-, kook- en koelapparaten, verlichtingsartikelen - huishoudelijke verwarmings- en kookapparaten voor gas-, kolen- en olieverbriuk - sanitaire artikelen - gereedschappen en materialen - voorlichting en vakliteratuur.

Algemene industriële uitrustingen

Algemene machinebouw - machines en apparaten voor diverse industrieën - metaalbewerkingsmachines en

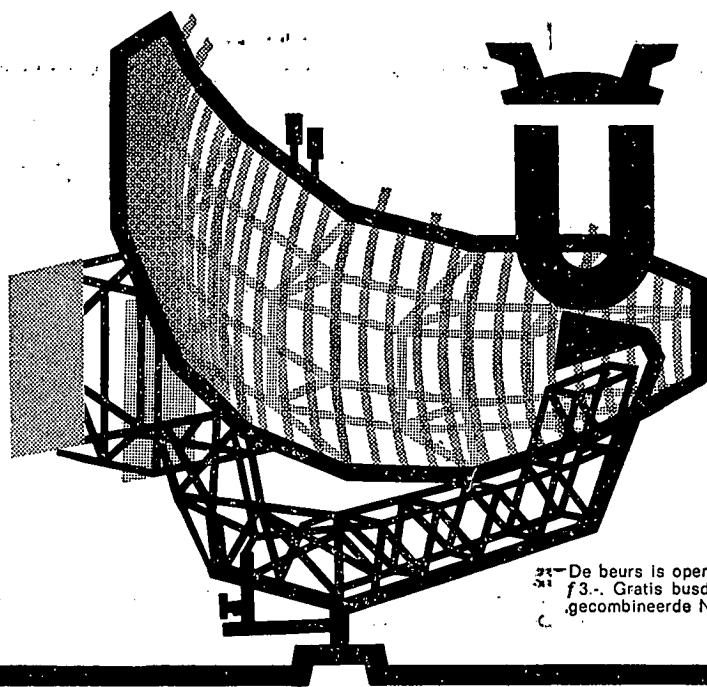
gereedschappen - lasapparatuur - verbrandingsmotoren, stoommachines, stoomketels, turbines, koelers - drijfwerk, tandwielkasten, lagers - pompen, compressoren, blaas- en afzuiginstallaties, luchtbehandeling - toeleveringsmaterialen en -produkten - walserij- en gieterijprodukten, stamp-, smeed-, pers- en trekwerk - veiligheidsartikelen, gereedschappen, onderhouds- en hulpmiddelen - voorlichting en vakliteratuur
hydrauliek en pneumatiek.

Scheepsbouw en scheepvaart

Cascobouw - scheepsmotoren en toebehoren - drijfwerk, tandwielkasten, keerkoppelingen, lagers, scheepsschroeven - elektrische installaties - hulpaggagaten - appendages, laad- en losgerei - dekwerktuigen - nautische instrumenten - stuurmachines - radar en telecommunicatie - onderhoudsmiddelen - reddingsmateriaal - visserijbenodigdheden etc. - voorlichting en vakliteratuur.

Elektrotechniek

Installaties en materialen voor stroomopwekking, overbrenging, verdeling en industriële toepassing, zwakstroommateriaal, elektronische apparatuur, industriële verlichting, etc.

Bezoek de allernieuwste
produkten
op „zicht” uit binnen- en
buitenland
overzichtelijk per branche
opgesteld

De beurs is open van 9.00 tot 18.00 uur. Zondag gesloten. Toegangspreis f 3.-. Gratis busdienst Station - Vredenburg - Croeselaan V.V. Voordelige gecombineerde N.S. reis-toegangsbiijetten. Inlichtingen aan de stations.

Sluit uw verzekering bij de

Algemeene Friesche Levensverzekering-Maatschappij

VEREENIGING VAN LEVENSVERZEKERING EN LIJFRENTEN

„De Groot-Noordhollandsche van 1845”

Algemeene Friesche Brandverzekering-Maatschappij N.V.

LEEWARDEN, BURMANIAHUIS

AMSTERDAM, VAN BRIENENHUIS

ROTTERDAM - DEN HAAG - UTRECHT - GRONINGEN - HENGELO - HAARLEM

Efficiency

bespoedigt

Uw contacten
met gegadigden

★

Indien

Uw telefoonnummer

in Uw annonce
moet worden

opgenomen,
vermeld dan

tevens het

NETNUMMER

FRESE, HOGEWEG, MEYER & HÖRCHNER

accountants

hebben plaatsingsmogelijkheid voor
enige

jonge collega's

o.a. voor hun vestiging te Brussel.
Ook zij die hun studie bijna hebben
voltooid komen voor plaatsing in
aanmerking.

Brieven worden gaarne ingewacht op
het nieuwe kantooradres Beethoven-
straat 198, Amsterdam.

AMSTERDAM - DEVENTER - 'S-GRAVENHAGE - HENGELO - ROTTERDAM - UTRECHT
BRUSSEL - ANTWERPEN